

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Laivi Uetoa

ANDMEKAITSE JA INIMESTE TEADLIKKUS
ANDMEKAITSEST SA PÕHJA-EESTI REGIONAALHAIGLA
NÄITEL

Bakalaureusetöö

Õppekava HAKB02/14, halduskorraldus

Juhendaja: Janne Kerdo, MA

Tallinn 2019

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 6984 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Laivi Uuetoa

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 165003HAKB

Üliõpilase e-posti aadress: laiviuuetoa@gmail.com

Juhendaja: Janne Kerdo, MA

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	5
SISSEJUHATUS	6
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE ANDMEKAITSEST, ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE ÕIGUSLIKEST ALUSTEST JA ANDMEKAITSEREFORMIST	8
1.1. Andmekaitse definitsioon, olemus ja ajalugu	8
1.1.1. Andmekaitse definitsioon ja olemus.....	8
1.1.2. Andmekaitse ajalugu	10
1.2. Isikuandmete töötlemise põhimõtted	12
1.3. Isikuandmete töötlemise seaduslikkus.....	13
1.4. Andmekaitserreform ja peamised muudatused Eestis pärast andmekaitsereformi	14
2. UURING TÖÖTAJATE TEADLIKKUS ANDMEKAITSEST REGIONAALHAIGLA NÄITEL.....	17
2.1. Regionaalhaigla tutvustus.....	17
2.2. Isikuandmete töötlemine Regionaalhaiglas	18
2.3. Empiirilise uuringu meetoodika ja protseduur	18
2.4. Uuringu tulemused	19
2.4.1 Mis on isikuandmed	20
2.4.2 Mis on eriliiki isikuandmed.....	21
2.4.3 Mis on andmekaitse eesmärk.....	22
2.4.4 Isikuandmete töötlemine on	23
2.4.5 Isikuandmete töötlemise põhimõtted.....	24
2.4.6 Isikuandmete töötlemise alused.....	25
2.4.7 Andmesubjekti õigused	25
2.4.8 Kuidas hindate andmekaitset Regionaalhaiglas	26
2.4.9 Kes vastutavad Regionaalhaiglas andmekaitse turvalisuse eest.....	28
2.4.10 Andmete väljastamine patsiendile	29

2.4.11 Politsei, kohtu või advokaadibüroo päringule reageerimine	30
2.4.12 Informatsiooni vaatamine haigla infosüsteemides	31
2.4.13 Lähedase terviseandmete vaatamine EsTer-is.....	32
2.4.14 Andmekaitse koolitusel osalemine	33
2.4.15 Kas olete saanud piisavalt juhiseid ja informatsiooni isikuandmete töötlemiseks.....	34
2.5. Järeldused ja ettepanekud	35
KOKKUVÕTE	38
SUMMARY	40
KASUTATUD KIRJANDUS	42
LISAD	45
Lisa 1. Küsimustiku kaaskiri	45
Lisa 2. Küsimustik.....	46

LÜHIKOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla (edaspidi Regionaalhaigla) töötajate teadlikkus andmekaitsest ja isikuandmete töötlemisest ning Regionaalhaigla andmekaitseteemalised koolitusvajadused.

Bakalaureusetöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis annab autor teoreetilise ülevaate andmekaitsest ja andmekaitsereformist ning toob välja peamised muudatused Eestis pärast andmekaitsereformi. Lisaks käsitleb töö autor isikuandmete töötlemise õiguslikke aluseid. Teises peatükis annab autor ülevaate Regionaalhaiglast, analüüsib empiirilise uuringu tulemusi ning teeb järeldusi ja ettepanekuid.

Bakalaureusetöö autor kasutas uuringu läbiviimiseks kvantitatiivset uurimismeetodit ja uurimustöö eesmärgi saavutamiseks viis läbi ankeetküsitluse Regionaalhaigla töötajate seas.

Regionaalhaiglas läbi viidud uuringus osales juhuvalimi tulemusel (iga seitsmes töötaja) 77,2% töötajatest. Uuringutulemusel selgus, et Regionaalhaigla töötajate teadlikkus andmekaitsest teoreetilises osas on madal, kuid igapäevatööd puudutavates küsimustes ollakse teadlikud ning intuiitiivselt käitatakse õigesti. Küsitlustulemuste analüüsi alusel tegi autor Regionaalhaigla andmekaitse spetsialistile ja juhtkonnale seitse ettepanekut Regionaalhaigla töötajate teadlikkuse tõstmiseks andmekaitse teemadel.

Võtmesõnad: *andmekaitse, andmekaitse reform, andmekaitse üldmäärus, privaatsus, isikuandmete kaitse, SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla, lõputöö.*

SISSEJUHATUS

Kiire tehnoloogiline areng (digitaalne teabe haldus, nutiseadmete kasutusele võtt, tehnoloogilised lahendused omavaheliseks suhtluseks jne) on toonud kaasa mitmeid probleeme andmekaitse valdkonnas. Andmete jagamine ja kogumine on globaalsel tasandil ulatuslikult suurenenud ning üha rohkem avalikustavad eraisikud oma isikuandmeid. Euroopa Ülemkogu ja Euroopa Liidu Nõukogu on selgitanud andmekaitsereformi vajadust järgnevalt:

„Siseturu toimimisest tulenev majanduslik ja sotsiaalne integratsioon on viinud piiriüleste andmevoogude olulise suurenemiseni. Kõigi nende arengusuundade täielikuks arvesse võtmiseks ja digitaalmajanduse edendamiseks on vaja tagada kõrgetasemeline isikuandmete kaitse, võimaldades samas nende andmete vaba liikumist. Õiguskaitse eesmärgil kasutatavate isikuandmete puhul peavad liikmesriikide ametiasutused üha rohkem töötleva ja vahetama andmeid osana piiriülese kuritegevuse ja terrorismi vastasest võitlusest. Seepärast on selged ja ühtsed ELi tasandi andmekaitse normid nende asutuste vahelise koostöö parandamiseks üliolulised.“ (Euroopa Ülemkogu ja Euroopa Liidu Nõukogu, 2019)

2016. aasta kevadel võttis Euroopa Parlament vastu isikuandmete kaitse üldmääruse, mis on otsekohaldatav alates 2018. aasta 25. maist kõikides Euroopa Liidu riikides. Mis tähendab seda, et üldmäärusega muudeti kehtetuks Eestis varasemalt kehtiv isikuandmete kaitse seadus (Andmekaitse Inspektsioon, 2019). Enne üldmäärust kehtis Euroopa Liidu liikmesriikidele direktiiv 95/46/EÜ, mis võeti üle kohalike seadustega. Üldmääruse eesmärgiks on anda isikutele parem kontroll enda andmete üle ja luua ühtne isikuandmete kaitse reeglistik, mis arvestab kiiresti areneva digimajanduse vajadustega (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 2016, selgituspunkt 7).

Euroopa Parlament ja nõukogu võttis vastu isikuandmete kaitse üldmääruse (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 2016/679) ja kriminaalõiguse jõustamise eesmärgil töödeldavate isikuandmete kaitse direktiivi (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv nr 2016/680), viimast töö autor oma töös ei käsitle. Õigusaktide eesmärgiks oli kaasajastada andmekaitse põhimõtteid ja nõudeid, viies need kooskõlla praktikas kasutusel olevate meetmetega. Läbivaks jooneks andmetöötlusel sai riskipõhine lähenemine, mis tähendab seda, et mida tundlikumad on andmed,

mida töödeldakse, seda karmimad on reeglid. (Andmekaitse Inspeksioon, 2019, 16) Andmekaitse teema oli aktuaalne enne üldmääruse kehtima hakkamist ja on aktuaalne ka täna.

Töö autor on valinud bakalaureusetöö teemaks „Andmekaitse ja inimeste teadlikkus andmekaitsest SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla näitel“, seda põhjusel, et töötab Regionaalhaiglas ning puutub igapäevatoos kokku isikuandmete ning nende töötlemisega. Töö autor keskendub käesolevas töös isikuandmete töötlemisele ja isikuandmete töötlemise põhimõtetele ning kirjeldab, kuidas töödeldakse isikuandmeid Regionaalhaiglas. Lisaks uurib töö autor, kuidas andmekaitse kujunes ja milliseid muudatusi tõi kaasa andmekaitsereform.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on kaardistada Regionaalhaigla töötajate teadlikkus andmekaitsest ja isikuandmete töötlemisest ning välja selgitada Regionaalhaigla töötajate koolitusvajadus andmekaitseteemadel. Selleks, et eesmärgini jõuda on töö autor püstitanud järgmised uurimisülesanded:

- esitada ülevaade andmekaitsest, andmekaitsereformist, isikuandmete töötlemisest ja isikuandmete töötlemise põhimõtetest;
- koostada ja läbi viia ankeetküsitlus Regionaalhaigla erinevate ametkoha liikide lõikes;
- kaardistada Regionaalhaigla töötajate teadlikkus andmekaitsest;
- koguda tagasisidet, millistel andmekaitsealastel teemadel Regionaalhaigla töötajad soovivad saada täiendavat informatsiooni;
- tuginedes andmeanalüüsile aidata kaasa andmekaitseteemaliste koolitusmaterjalide koostamisele.

Bakalaureusetöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis annab autor teoreetilise ülevaate andmekaitsest ja andmekaitsereformist ning toob välja peamised muudatused Eestis pärast andmekaitsereformi. Lisaks keskendub autor isikuandmete töötlemise õiguslikele alustele. Teises peatükis annab autor ülevaate uuritavast organisatsioonist, analüüsib empiirilise uuringu tulemusi ning teeb järeldusi ja ettepanekuid.

Töö autor tänab lõputöö valmimisele kaasaaitamise eest juhendajat Janne Kerdot ja kaasjuhendajat Terje Enulat.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE ANDMEKAITSEST, ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE ÕIGUSLIKEST ALUSTEST JA ANDMEKAITSEREFORMIST

Selles peatükis annab töö autor ülevaate andmekaitse definitsioonist, olemusest ja selle kujunemisest. Lisaks keskendub autor isikuandmete töötlemisele, kirjeldades isikuandmete töötlemise mõistet ja tuues välja isikuandmete töötlemise alused, sh nõusolekuta töötlemise ning kirjeldab ja kirjutab lahti isikuandmete töötlemise põhimõtted. Samuti käsitleb autor andmekaitsereformi vajadust ning toob välja peamised muudatused Eestis pärast andmekaitsereformi.

1.1. Andmekaitse definitsioon, olemus ja ajalugu

1.1.1. Andmekaitse definitsioon ja olemus

Tänapäeval infotehnoloogia ja meediaaajastul on inimestele üha olulisem, et tagatud oleks nende privaatsus ning andmete kaitstud. Selleks, et andmekaitset mõista, tuleb esmalt mõista andmekaitse definitsiooni. Andmed on informatsioon kellegi või millegi kohta (Eesti Keele Instituut, 2019). Isikuandmed on seega informatsioon kellegi kohta. Isikuandmed on mis tahes andmed, mille kaudu on võimalik isikut tuvastada, kas siis otse või kaudselt, näiteks nimi, aadress, töökoht, kontaktandmed, pilt jne. Isikuandmeid on võimalik liigitada kolmeks: tavalised isikuandmed, eriliiki isikuandmed ja tundlikud isikuandmed. Üldmääruses on välja toodud vaid kahte liiki isikuandmeid (tavalised isikuandmed ja eriliiki isikuandmed), kuid Andmekaitse Inspektsioon on pidanud vajalikuks eristada ka kolmandat liiki isikuandmeid ehk tundlikuid isikuandmeid. Selline eristamine on vajalik praktikas nii andmekaitse spetsialisti määramiseks kui ka andmekaitsealase mõjuhindangu tegemiseks. (Andmekaitse Inspektsioon, 2018)

Tavalised isikuandmed on andmed, mille kaudu on võimalik otse või kaudselt isikut tuvastada. Tavaliste isikuandmete alla kuuluvad näiteks : nimi, isikukood, elukohta aadress, IP aadress, email

aadress, samuti ka füüsilised, füsioloogilised, geneetilised, vaimsed, majanduslikud ja kultuurilised tunnused. Eriliiki isikuandmete all on mõeldud andmeid, mida varasemalt Eestis teati kui delikaatseid isikuandmeid. Nendeks on: rassiline või etniline päritolu, poliitilised vaated, usulised veendumused, ametiühingusse kuulumine, terviseandmed, biomeetrilised andmed, andmed seksuaalelu ja seksuaalse sättumuse kohta. (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 2016, art 9)

Andmekaitse Inspeksioon on kirjeldanud tundlikke isikuandmeid järgnevalt:

„Tundlikud isikuandmed ei ole üldmäärukses eraldi loetletud, kuid määratletavad kui isiku privaatelule suuremat ohtu valmistavate andmetena ning mis ei kuulu eriliiki isikuandmete loetellu. Tundlikeks loetakse samuti neid andmed, mille avaldamisega kaasneb oht elule ja tervisele, identiteedivargusele ning kui võib kaasneda varaline ja mainekahju jms. Näiteks on tundlike andmetena käsitletav sotsiaalabi saamine, samuti kriminaal- ja väärteomenetlusega kogu toimumise protsessi jooksul seotud andmed. Selleks saavad olla makseteenustega seotud andmed pankades, krediitkaardi andmed, digitaalsed usaldusteenuse andmed digiallkirjastamiseks, mitteavalik teave inimese varandusliku seisuga, sõnumisaladusega kaetud sideandmed, reaalsajas asukohatuvastuse andmed, krediitdireiting jm profileerimine, millel on õiguslik tagajärg või oluline mõju. Paljudel juhtudel osutub tundlikuks inimese kohta käiv info, mis on avaliku teabe seaduse alusel käsitletav kui juurdepääsupiiranguline teave.“ (Andmekaitse Inspeksioon, 2018)

Isik, kelle andmeid töödeldakse on andmesubjekt. Isikuandmete töötaja on füüsiline või juriidiline isik, kes andmesubjekti andmeid töötleb. Volitatud töötaja töötleb isikuandmeid vastutava töötaja nimel. Siinjuures on oluline märkida, et vastutav töötaja määrab isikuandmete töötlemise eesmärgid ja vahendid. Isik või asutus, kellele avaldatakse isikuandmeid on vastuvõtja. (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 2016, art 4)

Andmekaitse ei kaitse andmeid, vaid isikut, tema isikupärasust, vabadust ja enesemääratlusõigust (Männiko, 2011, 5). Enesemääratlusõiguse all on andmekaitse kontekstis mõeldud informatsioonilist enesemääratlusõigust, mis tähendab, et igal isikul on õigus otsustada, millist informatsiooni, millisel määral ja kellele ta seda avaldab. Andmekaitse peamine eesmärk on kaitsta isiku (andmesubjekti) õigust privaatsusele. Isikuandmete töötlemine võib aga seda õigust riivata.

Selleks, et isiku põhiõigus privaatsusele saaks tagatud, tuleb isikuandmete töötlemisel lähtuda isikuandmete töötlemise põhimõtetest. (Männiko, 2011, 42)

1.1.2. Andmekaitse ajalugu

15. detsembril 1890. aastal defineerisid kaks Ameerika Ühendriikide juristi Samuel D. Warren ja Louis D. Brandeis privaatsuse mõiste kui õigus jääda üksi (Brandeis, Warren 1890). See aga ei tähenda, et privaatsuse üle ei arutletud juba varem. Professor Alan Westin'i raamatus „Privaatsus ja vabadus“ on viiteid sellele, et juba 15. sajandil oli sõna privaatsus kasutusel Inglismaal (Holvast, 2007).

Õigus eraelu puutumatusel muutus rahvusvaheliseks inimõiguseks peale Teist maailmasõda, kuid siis ei tunnustatud seda veel põhiõigusena riiklikul tasandil. Varasemalt kaitsesid riigi põhiseadused vaid üksikuid eraelu puutumatusel aspekte, nagu kodu ja kirjavahetuse puutumatus. (M. N. Cleis, O. Diggelmann, 2014)

Inimõiguste ajaloo olulisemaks dokumendiks on Inimõiguste ülddeklaratsioon, mis võeti vastu 10. detsembril 1948. aastal Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) poolt ja on aluseks andmekaitse kujunemisele. Selles dokumendis on esmakordselt sätestatud inimeste põhiõigused. Inimõiguste ülddeklaratsioon ütleb, et inimõigused on universaalsed - et neid naudiksid kõik inimesed, olenemata sellest, kes nad on või kus nad elavad. Inimõiguste ülddeklaratsioon hõlmab kodaniku- ja poliitilisi õigusi, nagu õigus elule, vabadusele, sõnavabadusele ja privaatsusele. (Universal Declaration of Human Rights, 1948)

4. novembril 1950. aastal võeti Roomas vastu Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioon, mille artikkel 8 sõnastab privaatsuseõiguse kaitse järgnevalt:

„1. Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning korrespondentsi saladust. 2. Võimud ei sekku selle õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.“ (Lukacs, 2017; Männiko, 2011, 15)

19. detsembril 1966 võeti vastu ÜRO kodaniku ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt, mille artikkel 17 sõnastab eraelu puutumatus järgnevalt:

„1. Kellegi isiklikku või perekonnaellu ei tohi meelevaldselt või ebaseaduslikult vahele segada, kellegi korteripuutumatus, kirjavahetuse saladusele, aule ja reputatsioonile ei tohi meelevaldselt või ebaseaduslikult kallale kippuda. 2. Igal inimesel on õigus seaduse kaitsele selliste vahelesegamiste ja kallalekippumiste eest.“ (Männiko, 2011, 16)

Eestis võeti kodaniku ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt vastu 26. septembril 1991. aastal, ühinemiskirjad anti depositaarile üle 21. oktoobril 1991. aastal ning pakt jõustus 21. jaanuaril 1992. aastal (Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt, RT II 1994, 10, 11).

Andmekaitse sai alguse 1970. ja 1980. aastatel, kui andmete automaatne töötlemine muutus igapäevaseks. Esimene andmekaitse seadus maailmas võeti vastu 1970. aastal Saksa liidumaal Hessenis. Kolm aastat hiljem võttis Rootsi esimese riigina riigi tasandil vastu andmekaitse seaduse. 1980. aastal sõnastati esmakordselt andmekaitseprintsipiidid rahvusvahelises OECD (Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon) deklaratsioonis. (Nyman Metcalf, 83)

28. jaanuaril 1981. aastal võttis Euroopa Nõukogu vastu isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsiooni. See dokument on isikuandmete kaitse alustalaks ning selle eesmärgiks on tagada osalisriigi territooriumil igale isikule õiguste ja põhivabaduste austamine ja privaatsuse säilitamine automatiseeritud isikuandmete töötlemisel (Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, 1981). Eestis jõustus konventsioon 1. märtsil 2002. aastal (Isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon, RT II, 2001, 1, 3).

24. oktoobril 1995. aastal võtab Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu vastu andmekaitse direktiivi 95/46/EÜ, mida kohaldatakse Euroopa Liidu liikmesriikides ning mille eesmärgiks on kaitsta isikuandmete töötlemisel füüsiliste isikute põhiõigusi ja – vabadusi ning tagada isikutele õigus eraelu puutumatus (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 1995). Direktiiviga loodeti Euroopa Liidus sätestada ühtsed andmekaitse alused ning andmete vaba liikumine (Tupay, 2016). Esimene isikuandmete kaitse seadus võeti Eestis vastu Riigikogu poolt 1996. aastal ning seda on muudetud kolmel korral (Andmekaitse Inspektsioon, 2019).

Euroopa Liidu põhiõiguste harta võeti vastu 7. detsembril 2000. aastal, selle artikkel 7 sõnastab era- ja perekonnaelu austamise põhimõtte ning artikkel 8 järgi on igal isikul õigus oma isikuandmete kaitstusele ehk privaatsusele. Artikkel 8 kohaselt on andmesubjektil õigus parandada enda andmeid ning saada neile juurdepääs. Lisaks sätestab artikkel 8, et tuleb luua sõltumatu amet, kes teostab andmekaitsealast järelevalvet. (Euroopa Liidu põhiõiguste harta (2010/C83/02), 2010). Euroopa Liidu põhiõiguste harta on esimene inimõiguste dokument, milles esmakordselt mainitakse andmekaitset otseselt.

1.2. Isikuandmete töötlemise põhimõtted

Isikuandmeid tuleb töödelda lähtuvalt isikuandmete töötlemise põhimõtetest. Need põhimõtted kujutavad endast isikuandmete töötlemise peamisi reegleid. Isikuandmete töötlemise põhimõtteid on kokku seitse (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, art 5; Isikuandmete töötleja üldjuhend, 2018):

- 1) seaduslikkuse, õigluse ja läbipaistvuse põhimõte
- 2) eesmärgipärasuse põhimõte;
- 3) minimaalsuse põhimõte ehk kogutakse võimalikult vähe andmeid;
- 4) õigsuse ehk andmekvaliteedi põhimõte;
- 5) säilitamise piirangu põhimõte;
- 6) usaldusväärsuse ja konfidentsiaalsuse põhimõte;
- 7) vastutuse ja läbipaistvuse põhimõte.

Seaduslikkuse, õigluse ja läbipaistvuse põhimõte tähendab seda, et andmeid töödeldakse seaduslikul alusel ning et andmetöötlus on isiku jaoks läbipaistev. Läbipaistvus tagatakse sellega, et andmesubjektile selgitatakse, millistel eesmärkidel tema andmeid kogutakse. Eesmärgipärasuse põhimõte all on mõeldud seda, et andmeid kogutakse vaid konkreetse eesmärgi saavutamiseks. Eesmärk peab olema selge ja arusaadav ka andmesubjektile. Oluline on siinjuures märkida, et edasine isikuandmete töötlemine ei ole vastuolus eesmärgipärasuse põhimõttega, kui andmeid töödeldakse hiljem statistilistel eesmärkidel või avalikes huvides toimival arhiveerimisel ning teadus- ja ajaloouringutel. Minimaalsuse põhimõte tähendab, et andmeid kogutakse täpselt nii palju kui vaja ja nii vähe kui võimalik, et saavutada eesmärk. Andmekvaliteedi põhimõtte all on mõeldud seda, et kogutud isikuandmed on õiged, täielikud, ajakohased ning vajalikud eesmärgi

saavutamiseks. Täidetud peavad olema kõik neli kvaliteedinäitajat. Säilitamise piirangu põhimõte tähendab, et andmeid säilitatakse seni, kuni seatud eesmärk on saavutatud. Andmeid võib säilitada kauem, kui andmeid töödeldakse statistilistel eesmärkidel või avalikes huvides toimival arhiveerimisel ning teadus- ja ajaloouringutel. Usaldusväärsuse ja konfidentsiaalsuse põhimõtte kohaselt tuleb rakendada turvameetmeid, mis tagavad andmete kaitstuse. Vastutuse ja läbipaistvuse põhimõtte tähendab seda, et andmetöötaja vastutab, et andmeid töödeldakse isikuandmete töötlemise põhimõtetel ning andmesubjektile antakse teavet ja võimaldatakse tutvuda kogutud andmetega (Isikuandmete töötaja üldjuhend, 2018). (Männiko, 2011, 45–47)

Isikuandme kaitse reegleid ei kohaldata, kui (Isikuandmete töötaja üldjuhend, 2018):

- 1) andmeid kogutakse isiklikul otstarbel;
- 2) tegemist on juriidilise isikuga;
- 3) isikut ei ole võimalik tuvastada;
- 4) andmeid ei töödelda automatiseeritult ja neist ei tehta andmekogu.

1.3. Isikuandmete töötlemise seaduslikkus

Isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 4 on defineerinud isikuandmete töötlemise mõiste järgnevalt:

„Isikuandmete töötlemine - isikuandmete või nende kogumitega tehtav automatiseeritud või automatiseerimata toiming või toimingute kogum, nagu kogumine, dokumenteerimine, korrastamine, struktureerimine, säilitamine, kohandamine ja muutmine, päringute tegemine, lugemine, kasutamine, edastamine, levitamise või muul moel kättesaadavaks tegemise teel avalikustamine, ühitamine või ühendamine, piiramine, kustutamine või hävitamine.“

(Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 2016, art 4).

Isikuandmete töötlemiseks peab olema õiguslik alus. Isikuandmete töötlemise alused (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 2016, art 6; Isikuandmete kaitse seadus, RT I, 04.01.2019, 11, §-d 4 – 6):

- 1) andmesubjekti nõusolek;
- 2) andmeid töödeldakse lepingu alusel või lepingu sõlmimiseks;
- 3) juriidiline kohustus;
- 4) avaliku võimu teostamiseks;

- 5) andmesobjekti eluliste huvide kaitseks, et teda aidata;
- 6) õigustatud huvi, mis kaalub üle andmesobjekti õiguse eraelule ja isikuandmete kaitsele;
- 7) ajakirjanduslikul eesmärgil, kui avalik huvi on suur;
- 8) avalikus kohas salvestamine;
- 9) teadusuuringud ja statistilised eesmärgid.

Andmesobjekti nõusoleku puhul on oluline märkida, et nõusoleku olemasolu tõendamine on andmetöötaja kohustus ja andmesobjektil on õigus nõusolek alati tagasi võtta. Nõusolek peab olema vabatahtlik. Juriidiliste kohustuste all on mõeldud seda, et ettevõttel on kohustused, mis tulevad teistest seadustest, nagu näiteks raamatupidamis- või maksuseadusest. Avaliku võimu teostamise puhul võib andmetöötlus õigusaktides juba kirjas olla, nt õigusaktides nimetatud ülesannete täitmisel. Andmete töötlemine andmesobjekti eluliste huvide kaitseks, tähendab seda, et andmeid töödeldaks ilma nõusolekuta, näiteks sellistel puhkudel kui isik on teadvuseta või kadunud. Õigustatud huvi puhul on tegemist erandiga ning see on peaaegu alati vaieldav andmetöötluse alus, kuid oluline on märkida, et andmesobjekti tuleb alati teavitada tema kohta käivast isikuandmete töötlemisest. Ajakirjanduslikul eesmärgil on lubatud isikuandmeid andmesobjekti nõusolekuta töödelda ja avalikustada, kui avalik huvi on ülekaalukas ning see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega ja ei kahjusta ülemääraselt andmesobjekti õigusi (Isikuandmete kaitse seadus, RT I, 04.01.2019, 11, §-d 4 – 6). (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 2016, art 7)

1.4. Andmekaitsereform ja peamised muudatused Eestis pärast andmekaitsereformi

2012. aastal viis Euroopa Komisjon läbi andmekaitse direktiivi 95/46/EÜ rakendamise hindamise, mille tulemusel tegi järgneva järelduse:

„Isikuandmete vaba liikumise ning tõhusa ja ühtlase isikuandmete kaitse eesmärgil on vaja kehtestada uus õiguslik raamistik, mis arvestaks kiiresti areneva infoühiskonna ja globaliseerunud maailma vajadustega.“ 25. jaanuaril 2012. aastal, Euroopa Komisjon ettepanekul, algavad ettevalmistused isikuandmete kaitse üldmääruse väljatöötamiseks. Nelja aasta jooksul kestnud läbirääkimiste tulemusena jõudsid Euroopa Parlament, Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon andmekaitse reformi osas üksmeelele, mille tulemusel jõustus 24. mail 2016. aastal isikuandmete

kaitse üldmäärus, mis hakkas asendama eelpool nimetatud direktiivi. Määrus on otsekohalduv Euroopa Liidu liikmesriikides ning seda hakati kohaldama pärast kaheaastast üleminekuaega, ehk alates 25. maist 2018. aastast. (Tupay, 2016)

Andmekaitsereformi peamiseks eesmärgiks on anda inimestele parem kontroll enda andmete üle, ettevõtetelt nõuab see aga rangemaid reegleid, mis tagaksid, et isikute andmed oleksid kaitstud. Andmekaitsereform oli vajalik, et Euroopa Liidus luua ühtne andmekaitseraamistik, mis võimaldaks digitaalsel majandusel kogu siseturu ulatuses areneda. Andmekaitsereformi tulemusel valminud üldmääruse näol ei ole tegemist uue dokumendiga, vaid pigem on arendatud ja täiendatud andmekaitse direktiivi kontseptsiooni edasi. (Peep, 2019)

14.04.2016 Euroopa Parlamendi pressiteates on välja toodud uued andmekaitse reeglid järgnevalt (Data protection reform - Parliament approves new rules fit for the digital era, 2016):

/.../

„ õigus andmete kustutamisele ("õigus olla unustatud");
andmete töötamise nõusoleku andmise tingimused;
andmete ülekandmise õigus ühelt teenusepakkujalt teisele;
õigus saada viivituseeta teavet isikuandmetega seotud rikkumistest;
sätted tagamaks, et privaatsuspoliitika on selged ja arusaadavad;
sätted reeglite paremaks jõustamiseks ja trahvide määramise üldkord, sh võimalus trahvida kuni 4% ulatuses ettevõtte eelneva majandusaasta ülemaailmsest aastasest kogukäibest.“

/.../

Üldmääruse artikkel 17 kirjeldab andmesubjekti õigust nõuda andmete kustutamist. Ei saa väita, et tegemist oleks täiesti uue õigusega, kuna ka varem on nii direktiivis kui ka isikuandmete kaitse seaduses kirjas, et andmesubjektil on õigus nõuda andmete kustutamist, kuid millistel asjaoludel, seda pole selgitatud. Nüüd üldmääruses on selgelt lahti kirjeldatud asjaolud, mil andmesubjektil on õigus nõuda andmete kustutamist ehk „õigus olla unustatud“. (Salumaa, 2018; Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 2016, art 17) Ka nõusoleku tingimusi on muudetud. Varasemalt pidi andmesubjekti nõusolek olema kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Üldmääruse kohaselt ei pea nõusolek olema kirjalik, kuid selle olemasolu tõendamine jääb vastutava töötaja kanda. (Isikuandmete töötaja üldjuhend, 2018) Andmete ülekandmise õiguse

näol on tegemist täiesti uue õigusega. See tähendab seda, et andmesubjektil on õigus oma digitaalandmed üle kanda ühelt teenusepakkujalt teisele. Andmed peavad olema struktureeritud, üldkasutatavas vormingus ning masinloetavad. Nimetatud õigus tagab andmesubjektile mõjuvõimu ja suurema kontrolli selle üle, milliseid tema kohta isikuandmeid töödeldakse. (Article 29 Working Party, 2016) See õigus tekkis, kuna interneti kasutajad avaldasid soovi kogutud andmeid nt e-posti aadressiraamatuid, sõbraliste jm veebisaitidel kogutud andmeid, kanda ühelt veebilehelt teisele. Hiljem kujunes sellest õigusest vahend, millega hõlbustati isikuandmete vaba liikumist Euroopa Liidus ja maandati ebaausat konkurents. (Zanfir, 2012) Õigus saada viivituseeta teavet isikuandmetega seotud rikkumistest tähendab seda, et vastutav töötleja on kohustatud andmekaitseasutust rikkumisest teavitama 72 tunni jooksul (kui rikkumisega ei kaasne oht inimesele) ja andmesubjekti viivitamatult, seda juhul kui rikkumine kujutab endast suurt ohtu (Isikuandmete töötleja üldjuhend, 2018).

Organisatsioonidele toob üldmäärus kaasa järgnevad olulisemad kohustused (Peep, 2019):

- 1) andmekaitse spetsialisti määramine
- 2) andmetöötlemise tervikhindamine.

Andmekaitse spetsialisti määramise kohustus on kõikidel avaliku sektori asutustel, lisaks juhtudel kui organisatsiooni põhitegevuseks on ulatuslik inimeste korrapärane ja süstemaatiline jälgimine ning eriliiki isikuandmete ja süüteoandmete töötlemine. Andmetöötlemise tervikhindamine hõlmab endas andmekaitse mõjuhinnangut koos riskide maandamisega, andmetöötlemisregistri loomist, lõimitud ja vaikimisi andmekaitse juurutamist, samuti rikkumistest teatamise protseduuri kirjeldamist ja andmetöötlemistingimuste dokumenteerimist, mis avaldatakse organisatsiooni kodulehel ning on kättesaadav nii klientidele kui ka partneritele. (Peep, 2019)

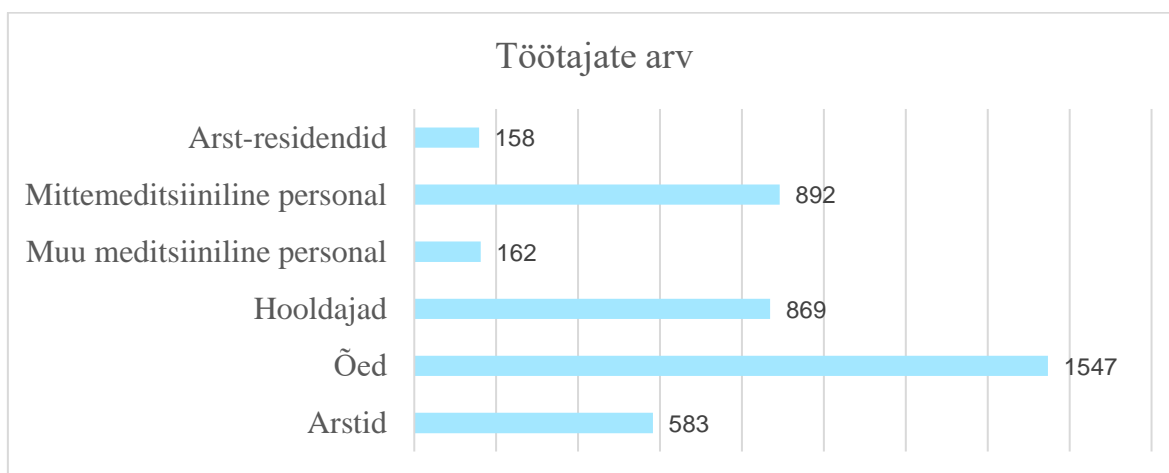
2. UURING TÖÖTAJATE TEADLIKKUS ANDMEKAITSEST REGIONAALHAIGLA NÄITEL

Selles peatükis tutvustab töö autor uuritavat organisatsiooni ja isikuandmete töötlemist organisatsioonis. Lisaks tutvustab autor empiirilise uuringu metoodikat ja protseduuri ning küsitlusuuringu tulemusi.

2.1. Regionaalhaigla tutvustus

Regionaalhaigla on Eesti tipp haigla, mis moodustati 25. juulil 2001. aastal Vabariigi Valitsuse asutamisosusega. Vastavalt otsusele ühendati Regionaalhaiglaks seitse raviasutust: Mustamäe Haigla, Eesti Onkoloogiakeskus, Tallinna Psühhiaatriaigla, Kivimäe Haigla, Nahahaiguste Haigla, Kutsehaiguste Kliinik, Arstlik Perenõuandla. (SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla koduleht, 2019)

Seisuga 31.12.2018 töötas Regionaalhaiglas töölepingu alusel 4211 inimest - oma ala parimad arstid, õed ja hooldajad ning neid toetavad teenistuse töötajad. Lisaks praktiseerib pidevalt haiglas enam kui 150 arsti-residenti. Töötajatest 3382 moodustab meditsiiniline personal ning 892 on mittemeditsiiniline ehk tugipersonal. Töötajad jagunevad 32 erialakeskuse ja 16 teenistuse vahel. Joonisel 1. on välja toodud töötajate arv ametikohtade järgi.

Joonis 1. Töötajate arv ametikohtade järgi

Allikas: Autori koostatud

2.2. Isikuandmete töötlemine Regionaalhaiglas

Isikuandmetega, sh eriliiki isikuandmetega puutuvad kokku vähemal või rohkemal määral kõik Regionaalhaigla töötajad. Iga Regionaalhaigla töötaja, kes töötleb isikuandmeid, sh eriliiki isikuandmeid, on kohustatud seda tegema nii, et silmas peetakse seadusest tulenevaid kriteeriume. Töötajad on kohustatud töökorralduslike vahenditega tagama selle, et isikuandmed, sh eriliiki isikuandmed oleksid kaitstud ning isikute privaatsus oleks tagatud.

Isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 37 kohaselt tuleb asutuses määrata andmekaitseametnik, kui asutuse põhitegevus moodustab eriliiki andmete ulatusliku töötlemise (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 2016, art 37). Alates 2017. aastast on Regionaalhaiglas tööl andmekaitse spetsialist, kelle peamisteks ülesanneteks on andmekaitse valdkonna töö korraldamine, andmekaitse alane nõustamine ja koolituste korraldamine ning andmete töötlemise järelevalve. See aga ei tähenda, et ainult andmekaitse spetsialist vastutab Regionaalhaiglas andmekaitse turvalisuse eest. Regionaalhaiglas vastutavad isikuandmete, sh eriliiki isikuandmete turvalisuse eest kõik Regionaalhaigla töötajad.

Regionaalhaigla töötleb peamiselt isikuandmeid, kui isik sattub haiglasse või kui isik kandideerib Regionaalhaiglasse tööle või töötab Regionaalhaiglas. Haigla töötajad töötlevad isikuandmeid, sh eriliiki isikuandmeid eriarstiabi, erakorralise abi ning kiirabi teenuse osutamiseks. Lisaks töödeldakse isikuandmeid, kui isik esitab haiglale järelepärimise, taotluse, kaebuse või tänukirja, ning kui isik viibib Regionaalhaigla territooriumil, kuhu on paigaldatud turvakaamerad. Kuna haigla on õppe-, teadus- ja arendustöö eestvedaja meditsiinis ja tervishoius, siis selle raames töödeldakse isikuandmeid määratletud ja õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks. (SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla koduleht, 2019)

2.3. Empiirilise uuringu meetodika ja protseduur

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada, kui teadlikud on Regionaalhaigla töötajad andmekaitse osas. Selleks, et eesmärgini jõuda tuli töö autoril esmalt saada nõusolek uurimustöö sooritamiseks Regionaalhaigla koolitustalituse juhatajalt ja vastava valdkonna eest vastutavalt juhatuse liikmelt. Läbirääkimiste tulemusena sõlmiti kokkulepe uurimustöö sooritamiseks

kõikides Regionaalhaigla struktuuriüksustes. Seejärel koostas töö autor veebipõhise küsitlusuuringu *Google Form* keskkonnas (küsimustik leitav järgnevalt lingilt: [Regionaalhaigla töötajate teadlikkus andmekaitsest](#) ja lisa 2.). Arvestades Regionaalhaigla töötajate arvu (4211 inimest) ja bakalaureusetöö mahtu (8 EAP), edastas töö autor küsimustiku juhuvalminina igale seitsmendale töötajale. Kokku edastati 601 küsimustikku, millest 477 edastati elektrooniliselt ja 124 paber kandjal. Elektrooniliselt edastatud küsimustiku aluseks võeti Outlooki aadressiraamat ning paber kandjal küsimustik edastati seitsme kliiniku vahel, võttes arvesse kliiniku suurust. Paber kandjal küsimustiku edastamise vajaduse tingis asjaolu, et hooldajatel ei ole e-posti aadressi, kuid töö autor soovis analüüsida andmekaitse teadlikkust lisaks üldistatult ka ametikoha liikide lõikes. Küsitluse vastamiseperioodiks oli 25.02.2019 – 11.03.2019. Esimest korda edastas autor küsimustiku 25. veebruaril ning meeldetuletuse 4. märtsil. Küsimustik koosneb 15 suletud küsimusest, kus ette antud vastuste seast tuli valida õige või õiged vastusevariandid ning kahest avatud küsimusest. Kõikide suletud küsimuste puhul sai valida mitu varianti, välja arvatud küsimuste puhul, kus autor soovis teada, kuidas vastajad hindavad andmekaitset Regionaalhaiglas viiepallisüsteemis, seda nii töötaja kui patsiendi vaates ning „EI, ja „JAH“ vastuste korral. Saadud tulemused kandis autor üle tabelarvutusprogrammi Microsoft Excel, millega analüüsis küsitlustulemusi.

2.4. Uuringu tulemused

Kokku laekus vastuseid 464, mis on 77,2% kogu juhuvalimist ja võimaldab teha järeldusi organisatsioonis tervikuna. Järeldusi kirjeldab autor alapeatükis 2.5. Elektrooniliselt edastatud ankeete laekus 425 (89,1%). Paber kandjal edastatud ankeete laekus 39 (31,5%). Töö autor edastas paber kandjal küsimustikud täitmiseks hooldajatele, kuid tagastatud ankeetide vastused jagunesid ametikoha liikide lõikes järgnevalt: ankeedile vastas 27 hooldajat ja 12 õde. Ametikoha liikide lõikes laekus vastuseid järgnevalt: arstid ja arst-residendid moodustasid ühe sihtvalimi ning nendelt laekus 114 ankeeti (107,5%, ankeet edastati 106-le inimesele). Õdedelt laekus 149 ankeeti (67,4%, ankeet edastati 221-le inimesele). 149 ankeedist 12 tagastati paber kandja. Hooldajatele edastati 124 paber kandjal ankeeti, millest tagastati 27, mis teeb 21,8% kogu sihtrühma juhuvalimist. Seega hooldajate seas andmekaitse teadlikkust sihtrühmana analüüsida ei saa. Muu meditsiinilise personali (edaspidi muu med. personal) moodustasid proviisorid, laborandid, füsioterapeudid, tegevusterapeudid, logopeedid ja psühholoogid. Sellelt sihtrühmalt laekus kokku

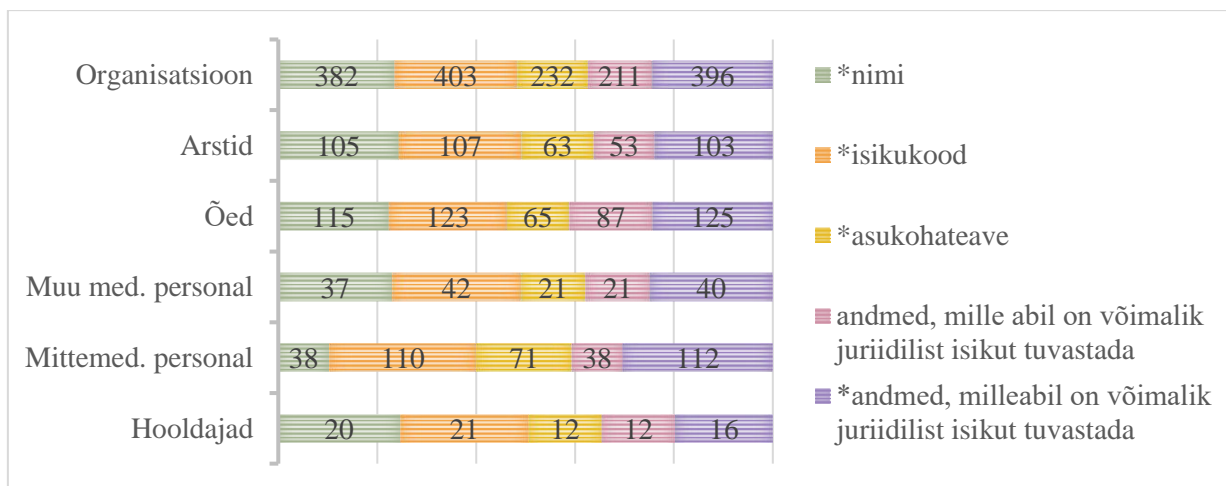
47 ankeeti (204,3%, ankeet edastati 23-le inimesele). Mittemeditsiiniliselt personalilt (edaspidi mittemed. personal) laekus 127 ankeeti (100%). Kahel sihtrühmal laekus ankeete rohkem, kui neid edastati. Autor arvab, et põhjus võib olla selles, et isikud, kellele ankeet edastati, saatsid selle omakorda edasi. Kuna kaaskirjal (lisa 1.) ei olnud mainitud, et vastama peab üksnes ankeedi saaja, siis see võis tekitada olukorra, kus ankeedi saaja kutsus ka teisi üles küsimustikule vastama.

Selleks, et välja selgitada, kui teadlikud on Regionaalhaigla töötajad andmekaitsest üldiselt, esitas autor küsimustiku esimeses osas andmekaitsealaseid küsimusi, mille abil on võimalik välja selgitada töötajate teadlikkus. Küsimustiku teises osas esitas autor küsimusi, mis puudutavad andmekaitset Regionaalhaiglas. Need küsimused aitavad autoril analüüsida ja teha järeldusi selle kohta, kuidas töötajad kasutavad teoreetilisi teadmisi andmekaitsest oma igapäevatoos. Töötajate teadlikust mõõdab autor õigete ja valede vastustega. Õiged vastused on joonistel märgistatud tärniga. Vastused, kus on esindatud nii õige(d) kui ka vale vastus peetakse valeks, kuid ei kajastata valede vastustena. Küsimustele ei ole juurde lisatud täiendavaid kommentaare, mis võiksid töötajaid suunata (näiteks vali õige variant või märgi kõik õiged vastused).

2.4.1 Mis on isikuandmed

Küsimusele, mis on isikuandmed, oli ette antud viis vastusevarianti, millest neli olid õiged ja üks vale. Õigeks loeb autor vastuse juhul kui märgitakse ära kõik õiged vastusevariandid, milleks on nimi; isikukood; asukohateave ja andmed, mille abil on võimalik füüsilist isikut tuvastada. Valeks vastuseks pidas autor vastusevarianti - isikuandmed on andmed, mille abil on võimalik juriidilist isikut tuvastada.

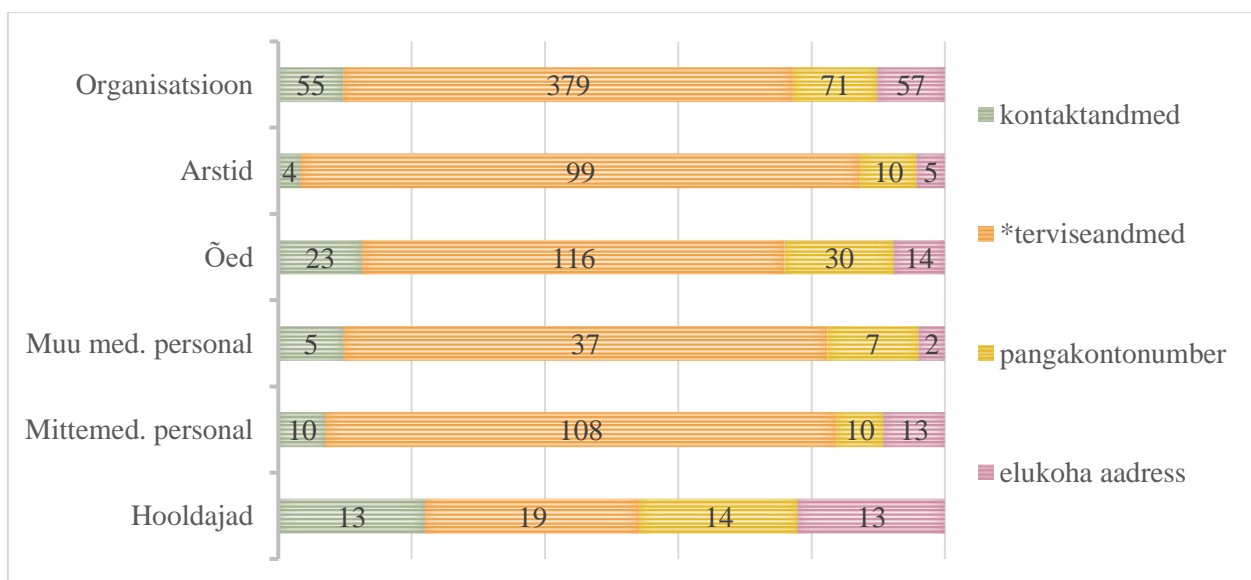
Antud küsimusele vastas õigesti 86 inimest kogu valimist, mis on 18,5%. Viis inimest ehk 0,01% vastas valesti. Ametikoha liikide lõikes vastati järgnevalt: 25 arsti (22,0%), 13 õde (8,7%), seitse inimest muu med. personali hulgast (14,9%) ja 49 inimest mittemed. personali hulgast (31,5%) vastas küsimusele õigesti. Viis õde (3,3%) vastas küsimusele valesti. Joonisel 2. on arvuliselt välja toodud vastusevariantidele vastamine organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

Joonis 2. Küsimus 1 – isikuandmed on
Allikas: autori koostatud

2.4.2 Mis on eriliiki isikuandmed

Autor soovis teada, kas Regionaalhaigla töötajad teavad, mis on eriliiki isikuandmed ning kas nad tunnevad ära, et tegemist on isikuandmetega, mida varem teati kui delikaatseid isikuandmed. Küsimusele oli ette antud neli vastusevarianti, millest üks oli õige ja kolm vale. Autor peab õigeks vastusevarianti, milleks on terviseandmed.

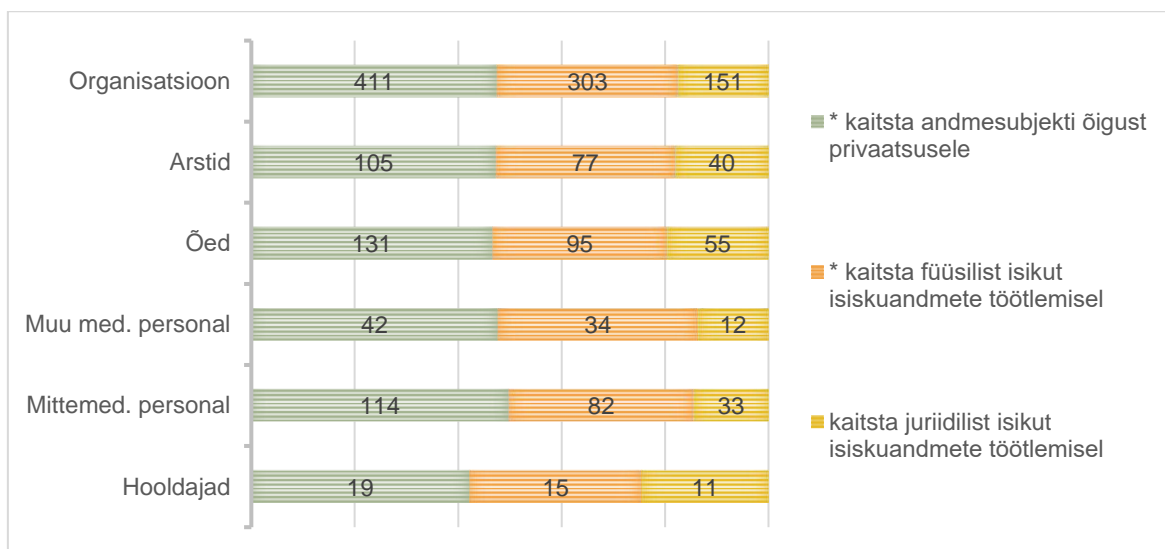
Joonis 3. Küsimus 2 – eriliiki isikuandmed on
Allikas: autori koostatud

Sellele küsimusele vastas õigesti 346 inimest ehk 74,6%. Ametikoha liikide lõikes vastati järgnevalt: 98 arsti (86,0%), 104 õde (69,8%), 35 inimest muu med. personali hulgast (74,5%) ja 103 inimest mittemed. personali hulgast (81,1%) teadis õiget vastust. Üks õde (0,7%) vastas küsimusele valesti, märkides õigeks kõik valed vastused. Joonisel 3. on kuvatud kõikidele vastusevariantidele vastamise korrad organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

2.4.3 Mis on andmekaitse eesmärk

Andmekaitse eesmärgiks on kaitsta andmesubjekti õigust privaatsusele ja kaitsta füüsilist isikut isikuandmete töötlemisel. Autor loeb õigeks vastused, kui mõlemad eelnimetatud eesmärgid on valitud vastuseks. Kui vastaja valis vastuseks, et andmekaitse eesmärk on kaitsta juriidilist isikut isikuandmete töötlemisel, siis autor loeb selle valeks.

Küsimusele vastas õigesti 121 inimest (26,1%) ja kolm inimest (0,7%) vastas valesti. Ametikoha liikide lõikes vastati järgnevalt: 32 arsti (28,1%), 27 õde (18,1%), 17 inimest muu med. personali hulgast (36,2%) ja 43 inimest mittemed. personali hulgast (33,8%) vastasid küsimusele õigesti. Üks arst (0,9%) ja üks õde (0,7%) vastasid küsimusele valesti. Joonisel 4. on kuvatud kõikidele vastusevariantidele vastamise korrad organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

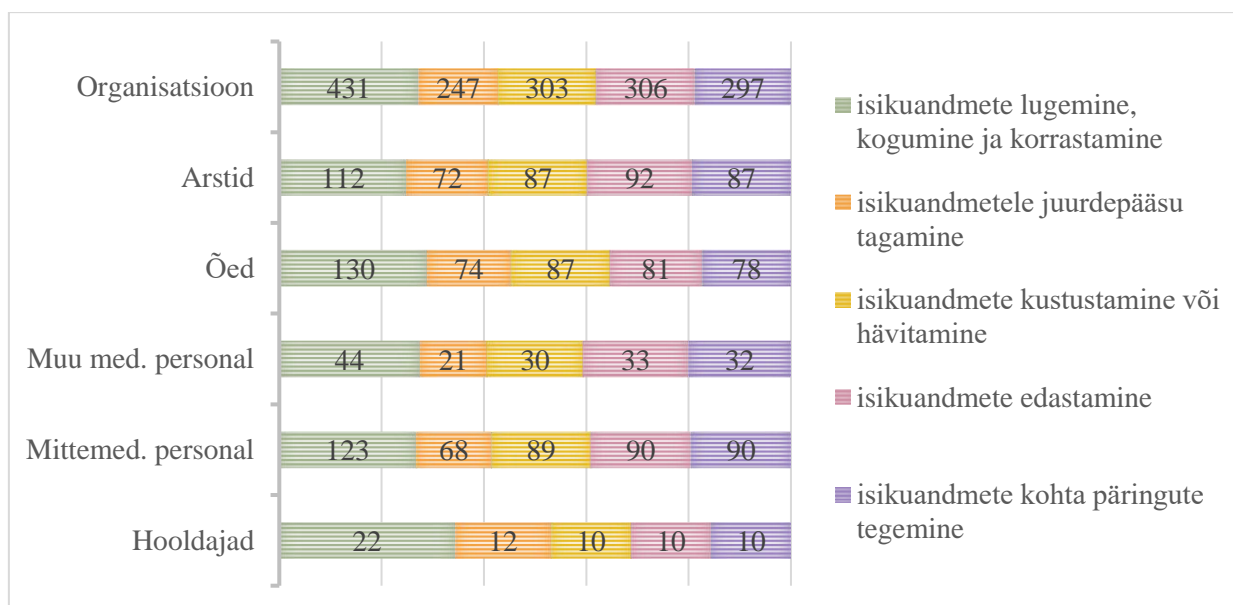

Joonis 4. Küsimus 3 – mis on andmekaitse eesmärk
Allikas: autori koostatud

2.4.4 Isikuandmete töötlemine on

Küsimuse eesmärgiks oli välja selgitada, milliseid isikuandmetega tehtavaid toiminguid Regionaalhaigla töötajad peavad isikuandmete töötlemiseks. Loetletud on ainult õiged vastused.

195 korral (42,0%) valiti kõik õiged vastused. Kõige enam - 431 korral (92,9%), valiti vastusevariante isikuandmete lugemine, kogumine ja korrastamine. Kõige vähem - 247 korral (53,2%), valiti vastusevariante isikuandmete juurdepääsu tagamine. Isikuandmete kohta päringute tegemine, isikuandmete edastamine ja isikuandmete kustutamine või hävitamine märgiti õigeks vastuseks vastavalt 297 korral (64,0%), 306 korral (65,9%) ja 303 korral (65,3%). Joonisel 5. on kuvatud kõikidele vastusevariantidele vastamise korrad organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

Joonis 5. Küsimus 4 – isikuandmete töötlemine on

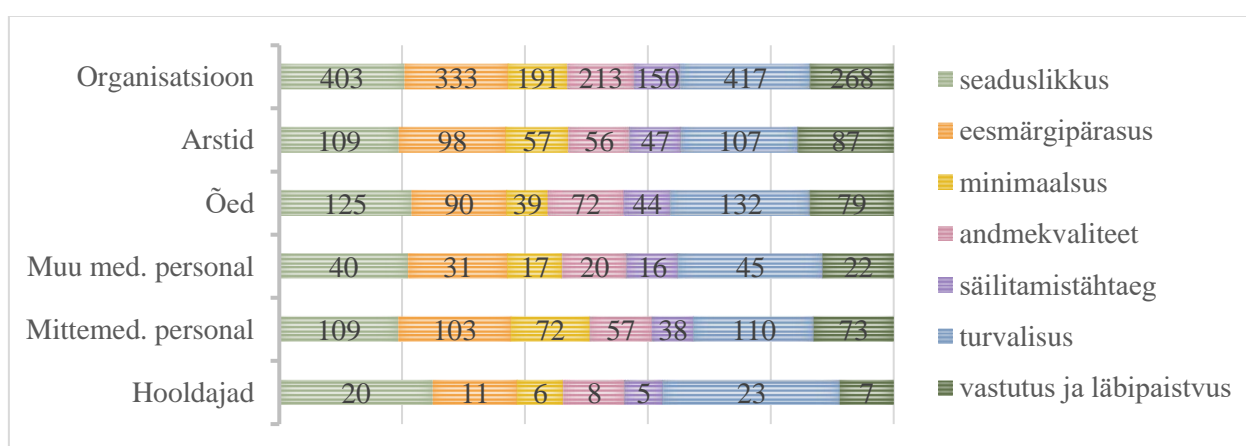
Allikas: autori koostatud

Ametikoha liikide lõikes vastati järgmiselt: 63 arsti (55,3%), 52 õde (34,9%), 17 inimest muu med. personali hulgast (36,2%) ja 57 inimest mittemed. personali hulgast (44,9%) vastasid küsimusele õigesti, märkides ära kõik vastusevariandid. 112 arsti (98,3%), 130 õde (87,2%), 44 inimest muu med. personali hulgast (93,6%) ja 123 inimest mittemed. personali hulgast (96,6%) märkisid õigeks vastuseks isikuandmete lugemine, kogumine ja korrastamine. 92 arsti (80,7%), 81 õde (54,4%), 33 inimest muu med. personali hulgast (70,2%) ja 90 inimest mittemed. personali hulgast

(70,9%) märkisid õigeks vastuseks isikuandmete edastamine. 87 arsti (76,3%), 87 õde (58,4%), 30 inimest muu med. personali hulgast (63,8%) ja 89 inimest mittemed. personali hulgast (70,1%) märkisid õigeks vastuseks isikuandmete kustutamine või hävitamine. 87 arsti (76,3%), 79 õde (53,0%), 32 inimest muu med. personali hulgast (68,1%) ja 89 inimest mittemed. personali hulgast (70,1%) märkisid õigeks vastuseks isikuandmete kohta päringute tegemine. Väiksem teadlikkus oli isikuandmetele juurdepääsu tagamise osas, õige vastusena märkisid selle 72 arsti (63,1%), 74 õde (49,7%), 21 inimest muu med. personali hulgast (44,7%) ja 68 inimest mittemed. personali hulgast (53,5%).

2.4.5 Isikuandmete töötlemise põhimõtted

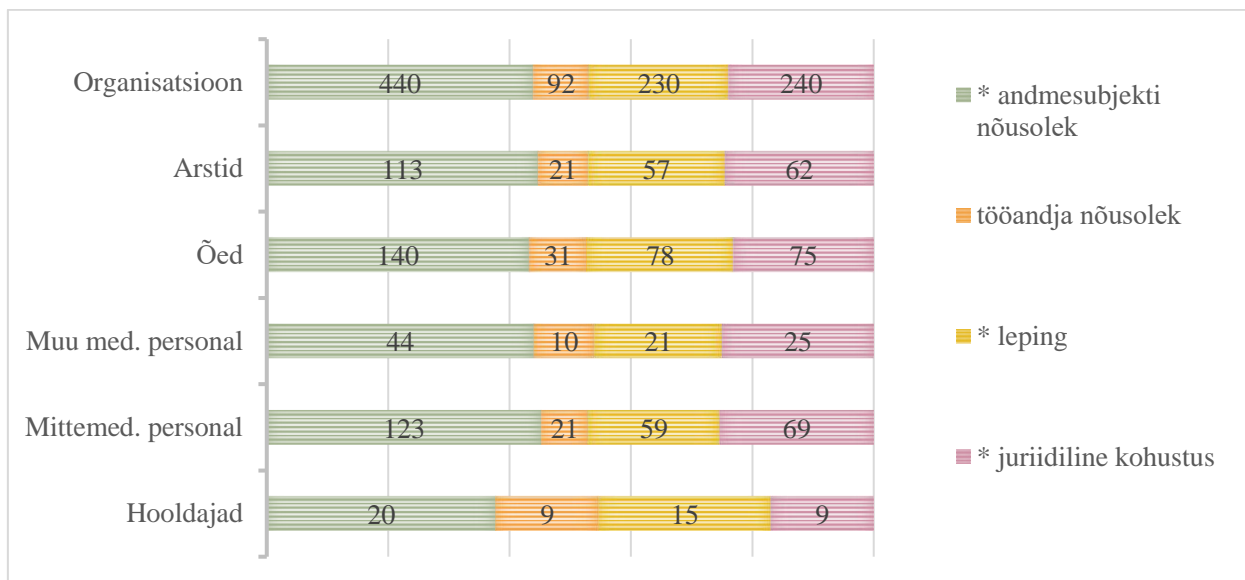
Küsimuses oli esindatud kõik isikuandmete töötlemise seitse põhimõtet, vale vastust lisatud ei olnud. 88 inimest (19,0%) vastasid küsimusele õigesti, tundes ära kõik isikuandmete töötlemise põhimõtted. Kõige enam valiti vastusevariante turvalisus ja seaduslikkus ning eesmärgipärasus, vastavalt 417 inimest (90,3%), 403 inimest (87,2%) ja 333 inimest (72,1%). Kõige väiksem teadlikkus on järgmistel variantidel: säilitamistähtaeg, minimaalsus ja andmekvaliteet, valiti vastavalt 150 inimest (32,5%), 191 inimest (41,3%) ja 213 inimest (46,1%). Ametikoha liikide lõikes vastati järgmiselt: 30 arsti (26,1%), 20 õde (13,4%), 10 inimest muu med. personali hulgast (21,3%) ja 26 inimest mittemed. personali hulgast (20,5%) vastasid küsimusele õigesti, märkides ära kõik vastusevariandid. Joonisel 6. on kuvatud kõikidele vastusevariantidele vastamise korrad organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

Joonis 6. Küsimus 5 – isikuandmete töötlemise peamised põhimõtted
Allikas: autori koostatud

2.4.6 Isikuandmete töötlemise alused

Isikuandmete töötlemise alustena tõi autor küsimuses välja kolm õiget valikut - andmesubjekti nõusoleku, lepingu ja juriidilise kohustuse, ning vale vastusena tööandja nõusolek. Autor loeb õigeks vastused, kus on märgitud kõik kolm nimetatud isikuandmete töötlemise alust.

Joonis 7. Küsimus 6 – isikuandmete töötlemise alused

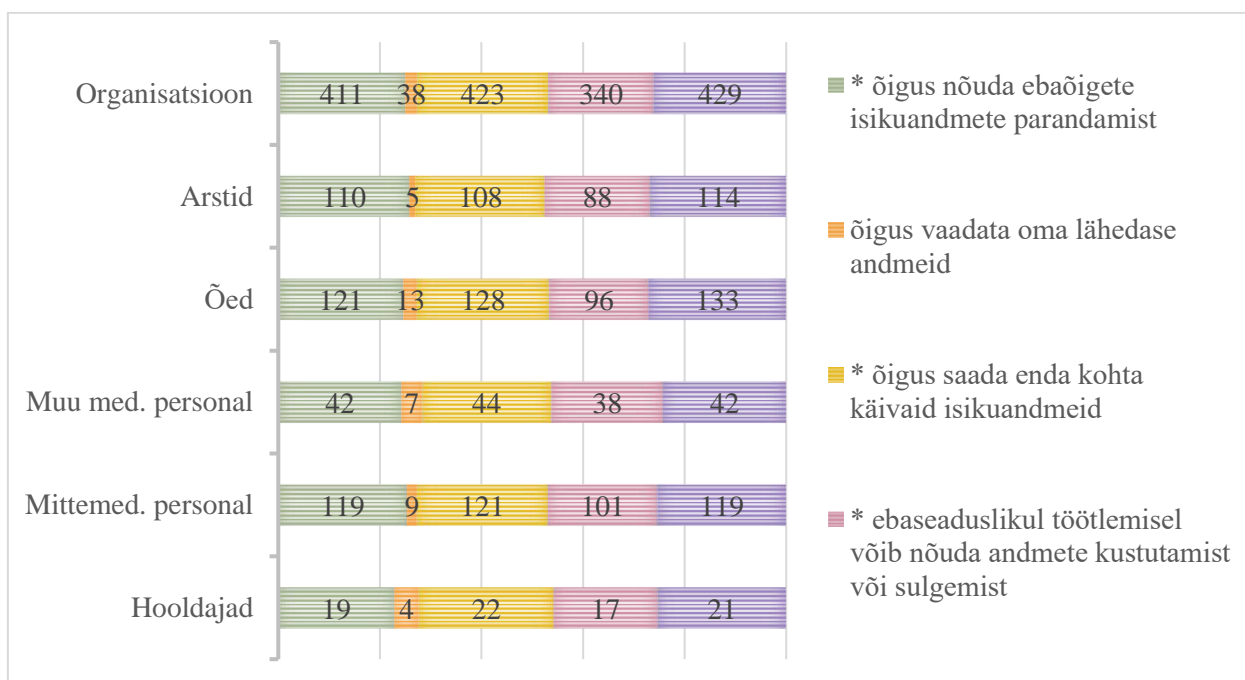
Allikas: autori koostatud

Küsimusele vastas õigesti 63 inimest (13,6%) ja valesti kolm inimest (0,6%). Ametikoha liikide lõikes vastati järgmiselt: 33 arsti (28,9%), 35 õde (23,5%), seitse inimest muu med. personali hulgast (14,9%) ja 27 inimest mittemed. personali hulgast (21,3%) vastasid küsimusele õigesti, märkides ära kõik kolm õiget vastusevarianti. Üks õde (0,7%) ja üks inimene muu med. personali hulgast (2,1%) vastas küsimusele valesti. Joonisel 7. on kuvatud kõikidele vastusevariantidele vastamise korrad organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

2.4.7 Andmesubjekti õigused

Andmesubjekti õigustena on autor välja toonud järgnevad andmesubjekti õigused: õigus nõuda ebaõigete isikuandmete parandamist; õigus saada enda kohta käivaid isikuandmeid; ebaseaduslikul töötlemisel võib nõuda andmete kustutamist või sulgemist ja õiguste rikkumisel võib andmesubjekt pöörduda Andmekaitse Inspeksiooni või kohtusse. Lisatud on ka üks vale

õigus ja selleks on õigus vaadata oma lähedase andmeid. Autor loeb õigeks vastused, kus on esindatud kõik õiged andmesubjekti õigused.

Joonis 8. Küsimus 7 – andmesubjekti õigused

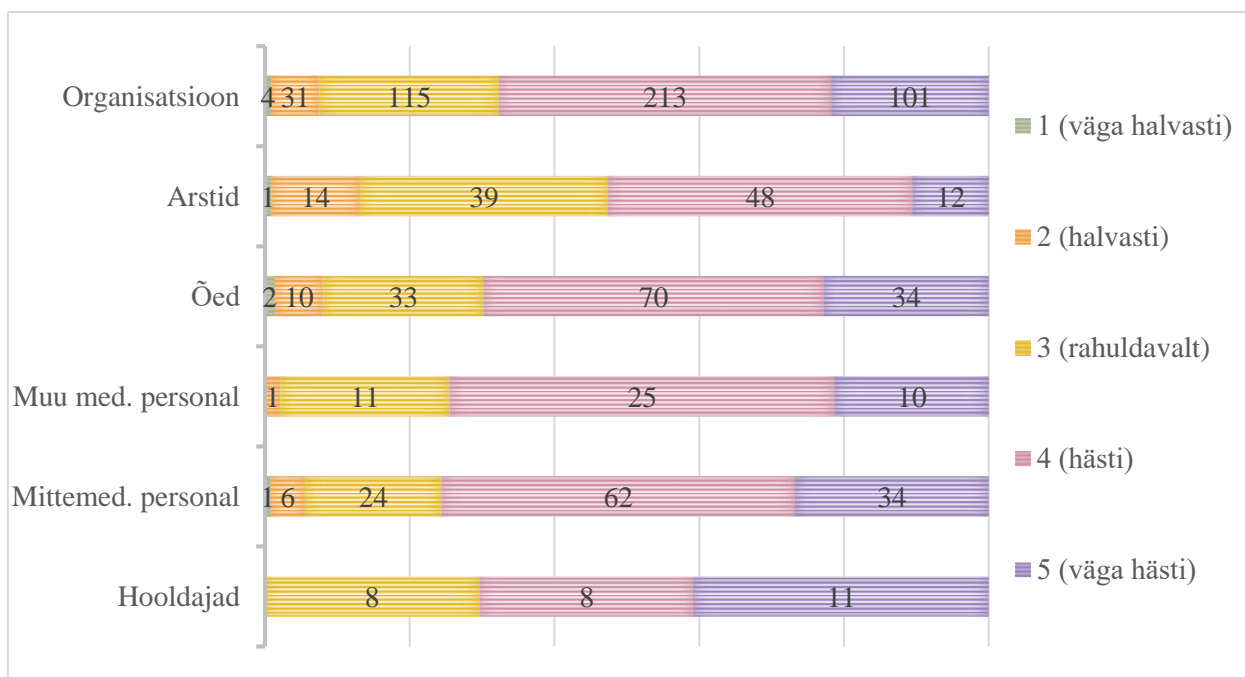
Allikas: autori koostatud

Küsimusele vastas õigesti 287 inimest (61,9%) ja valesti kaks inimest (0,4%) kogu vastajatest. Ametikoha liikide lõikes vastati järgmiselt: 81 arsti (71,1%), 78 õde (52,3%), 27 inimest muu med. personali hulgast (57,4%) ja 89 inimest mittemed. personali hulgast (70,1%) vastas küsimusele õigesti, märkides ära kõik kolm õiget vastusevarianti. Kaks õde (1,3%) vastas küsimusele valesti. Joonisel 8. on kuvatud kõikidele vastusevariantidele vastamise korrad organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

2.4.8 Kuidas hindate andmekaitset Regionaalhaiglas

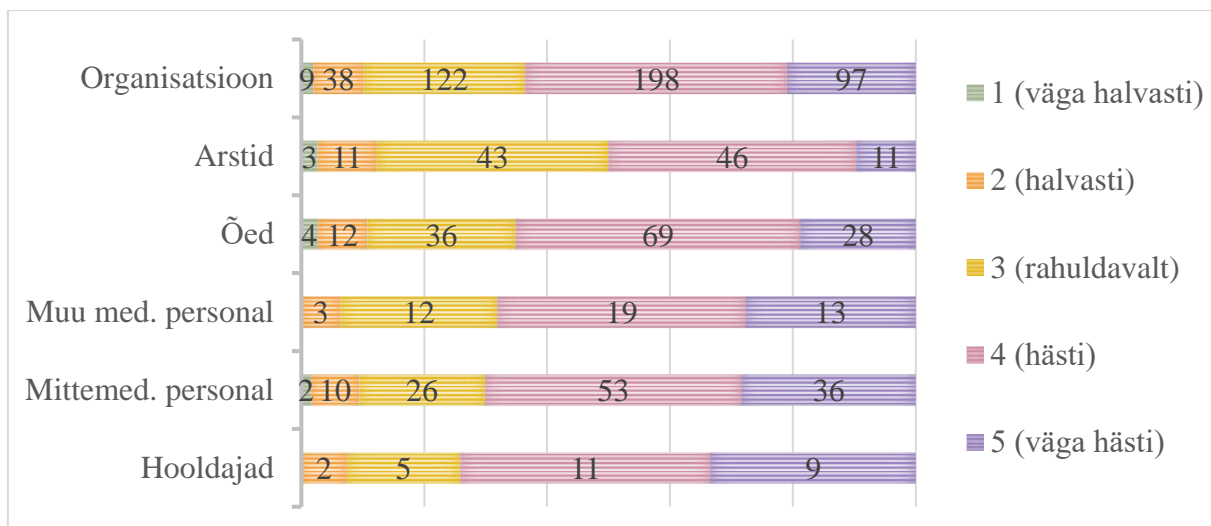
Autor uuris, kuidas töötajad tunnetavad, kui kaitstud on nii töötajate endi kui ka patsientide andmed. Küsimuse hindamiseks kasutas autor Likerti tüüpi skaalat, kus „1“ tähendas väga halvasti, „2“ tähendas halvasti, „3“ tähendas rahuldavalt, „4“ tähendas hästi ja „5“ tähendas väga hästi.

Organisatsiooni keskmiseks hindeks kujunes patsientide andmete kaitstuse osas 3,7 (mediaan 4). Ametikoha liikide lõikes jagunesid keskmised hinded järgnevalt: arstid 3,5; õed 3,8; muu med. personal 3,9 ja mittemed. personal 4,0. Joonisel 9. on vastajate antud hinded arvuliselt välja toodud patsientide vaates.

Joonis 9. Küsimus 8. Kuidas hindate andmekaitset regionaalhaiglas
Allikas: autori koostatud

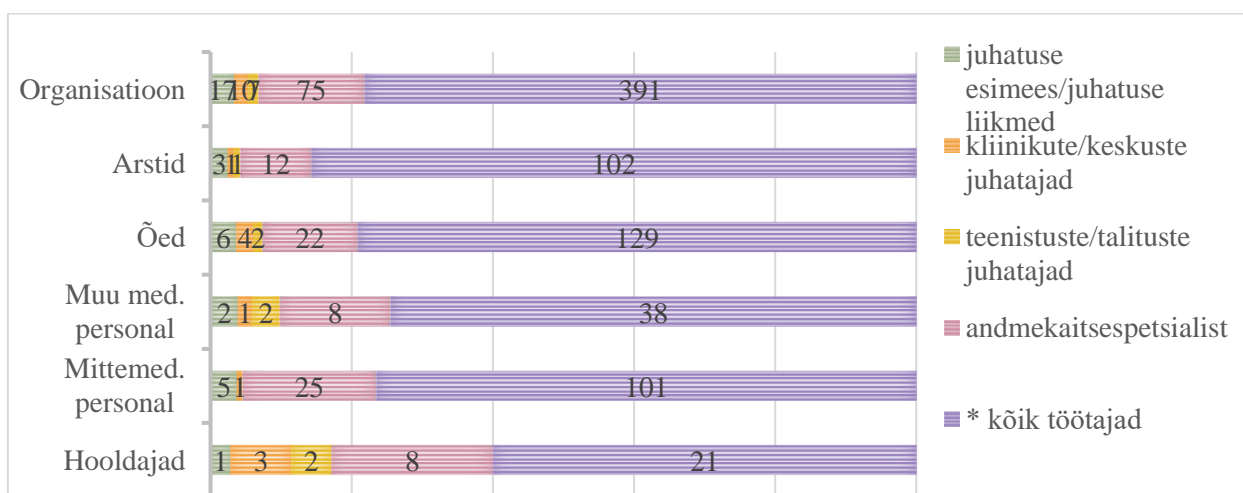
Organisatsiooni keskmiseks hindeks kujunes töötajate andmete kaitstuse osas 3,8 (mediaan 4). Ametikoha liikide lõikes jagunesid keskmised hinded järgmiselt: arstid 3,4 (mediaan 3,5), õed 3,7 (mediaan 4), 3,9 muu med. personal ja mitte med. personal (mediaan 4). Joonisel 10. on näha vastajate antud hinded arvuliselt töötajate vaates.

Joonis 10. Küsimus 8. Kuidas hindate andmekaitset regionaalhaiglas
Allikas: autori koostatud

2.4.9 Kes vastutavad Regionaalhaiglas andmekaitse turvalisuse eest

Regionaalhaigla isikuandmete töötlemise korras on öeldud, et kõik Regionaalhaigla töötajad vastutavad Regionaalhaiglas andmekaitse turvalisuse eest. Selle küsimuse eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas töötajad tajuvad vastutust peale andmekaitse spetsialist värbamist. Joonisel 11. on kuvatud kõikidele vastusevariantidele vastamise korrad organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

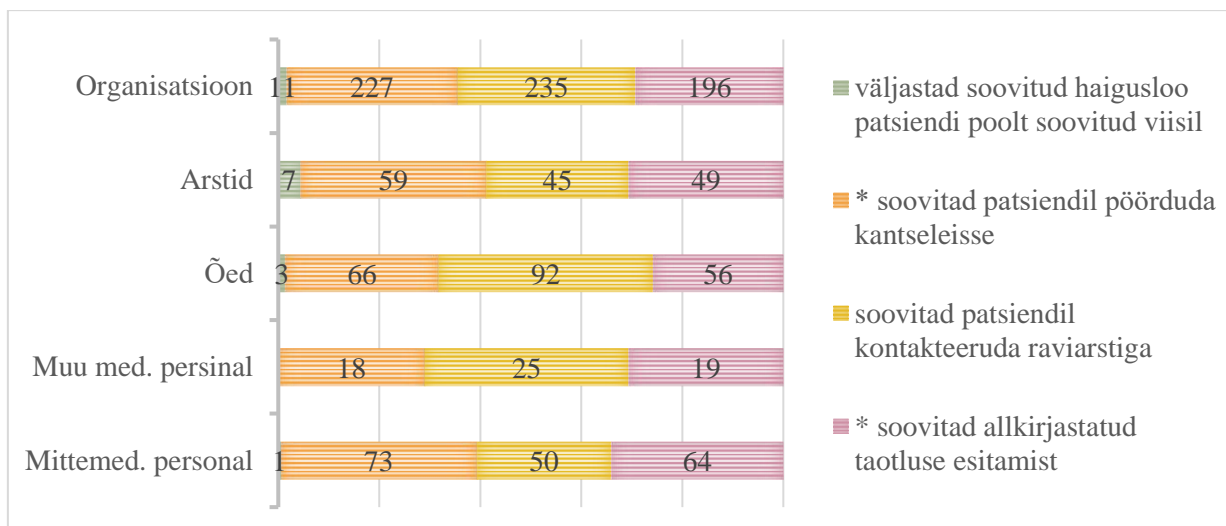
Joonis 11. Küsimus 9 – kes vastutavad Regionaalhaiglas andmekaitse turvalisuse eest
Allikas: autori koostatud

Antud küsimusele vastas õigesti 378 inimest ehk 81,5% vastajatest. Kokku valiti õiget vastust 391 korral (84,3%). Ametikoha liikide lõikes vastati järgnevalt: 100 arsti (87,7%), 126 õde (84,6%), 37 inimest muu med. personali hulgast (78,7%) ja 97 inimest mittemed. personali hulgast (76,4%) teadis, et andmekaitse turvalisuse eest vastutavad kõik Regionaalhaigla töötajad.

2.4.10 Andmete väljastamine patsiendile

Autor soovis teada, kuidas Regionaalhaigla töötajad käituvad, kui nende poole pöördub telefoni teel patsient, kes soovib enda haigusloo väljavõtet. Autor loeb õigeks vastused: soovivad patsiendil pöörduda kantseleisse ja soovivad allkirjastatud taotluse esitamist. Kui isik valis ka ainult ühe õige vastuse, siis autor loeb selle õigeks. Seda põhjusel, et kantseleisse pöördudes, tuleb andmete taotlejal esitada allkirjastatud taotlus ning isikutuvastamine toimub kohapeal. Andmesubjektil on võimalus esitada taotlus ka elektrooniliselt, mis tuleb digitaalselt allkirjastada. Autor loeb valeks vastused: väljastad soovitud haigusloo väljavõtte patsiendi soovitud viisil ja soovivad patsiendil kontakteeruda raviarstiga. Seda põhjusel, et eriliiki isikuandmeid väljastab organisatsioonis kantselei.

69 inimest (14,9%) märkis ära mõlemad õiged vastused. 81 inimest (17,5%) soovitas patsiendil pöörduda kantseleisse. 74 inimest (15,9%) soovitas allkirjastatud taotlust. Seega kokku vastasid õigesti 224 inimest (48,3%). Ametikoha liikide lõikes vastati järgnevalt: 20 arsti (17,5%), 16 õde (10,7%), viis inimest muu med. personali hulgast (10,6%) ja 27 inimest mittemed. personali hulgast (21,3%) vastasid küsimusele õigesti, märkides ära mõlemad õiged vastused. 26 arsti (22,8%), 22 õde (14,8%), kaheksa inimest muu med. personali hulgast (17,0%) ja 23 inimest mittemed. personali hulgast (18,1%) soovitasid patsiendil pöörduda kantseleisse. 19 arsti (16,7%), 19 õde (12,8%), üheksa inimest muu med. personali hulgast (19,1%) ja 26 inimest mittemed. personali hulgast (20,5%) soovitasid patsiendile allkirjastatud taotluse esitamist. Kokku vastas õigesti 65 arsti (57,0%), 57 õde (38,3%), 22 inimest muu med. personali hulgast (46,8%) ja 76 inimest mittemed. personali hulgast (59,8%). Joonisel 12. on kuvatud kõikidele vastusevariantidele vastamise korrad organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

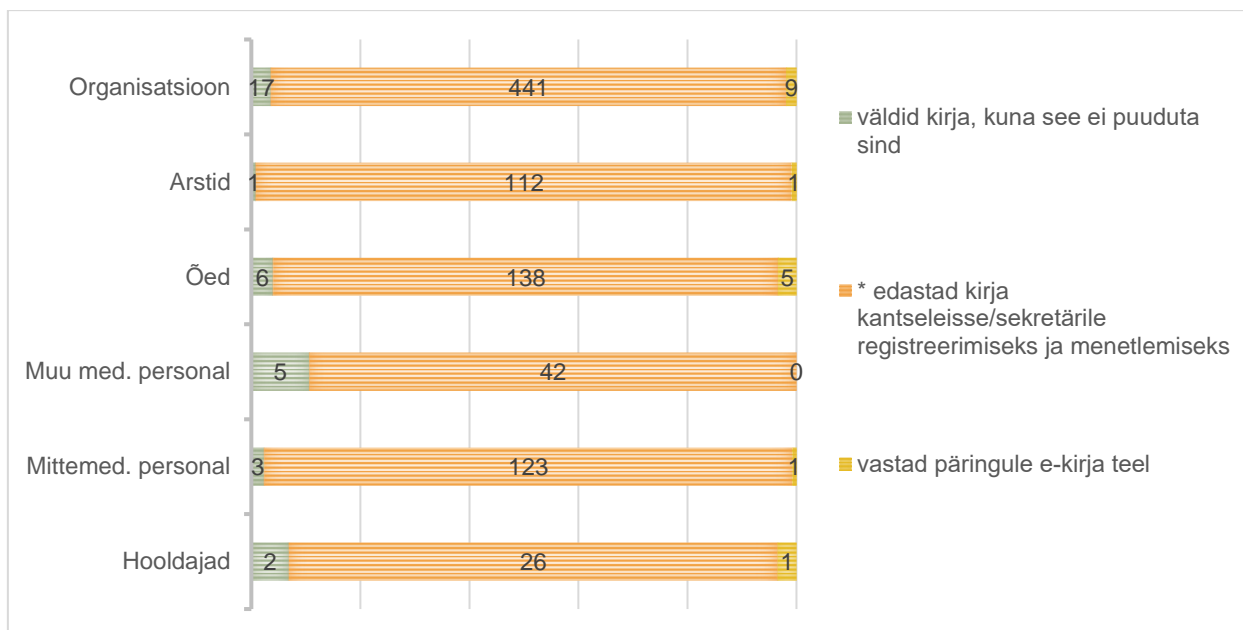
Joonis 12. Küsimus 10 – helistab patsient, kes soovib enda haigusloo väljavõtet, kuidas käitud
Allikas: autori koostatud

2.4.11 Politsei, kohtu või advokaadibüroo päringule reageerimine

Autor uuris, kuidas Regionaalhaigla töötajad käituvad, kui nad saavad e-kirja teel päringu kohtu, politsei või advokaadibüroo poolt, sooviga et väljastataks patsiendi terviseandmed. Õige on käitumine, kui päring edastatakse kantseleisse/sekretärile, kes päringu registreerib ning asub menetlema. Vale oleks päringut vältida või sellele ise vastata.

438 inimest (94,4%) edastaksid päringu kantseleisse või sekretärile, kes päringu registreerib ja menetleb. 15 inimest (3,2%) väldiksid kirja, kuna see ei puuduta neid ja kaheksa inimest (1,7%) vastaksid päringule e-kirjaga. Kokku valesti vastas 23 inimest (4,9%)

Ametikoha liikide lõikes vastati järgnevalt: 112 arsti (98,2%), 138 õde (92,6%), 42 inimest muu med. personali hulgast (95,7%) ja 123 inimest mittemed. personali hulgast (96,9%) edastaksid kirja kantseleisse/sekretärile registreerimiseks ja menetlemiseks. Joonisel 13. on kuvatud kõikidele vastusevariantidele vastamise korrad organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

Joonis 13. Küsimus 11 – politsei, kohus või advokaadibüroo on teinud e-kirjaga päringu väljastada patsiendi terviseandmed, kuidas käitud
Allikas: autori koostatud

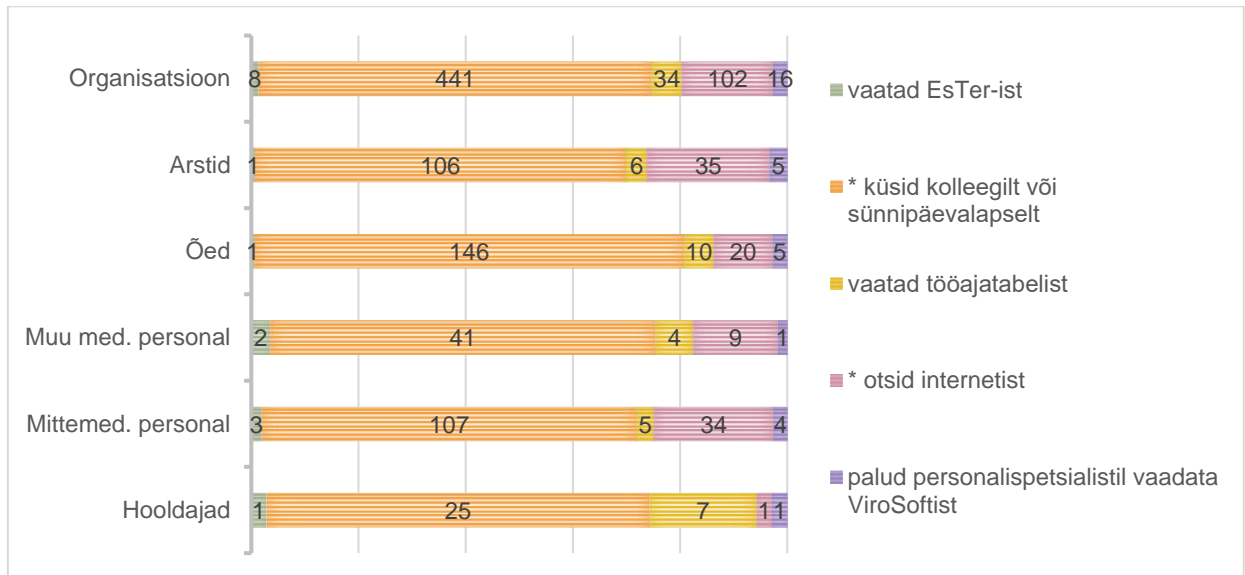
2.4.12 Informatsiooni vaatamine haigla infosüsteemides

Autor uuris, kust otsivad/vaatavad Regionaalhaigla töötajad infot kolleegide sünnipäeva ja vanuse kohta. Õigeks loetakse vastused: küsid kolleegidelt või sünnipäevalapselt ja otsid internetist. Autor loeb õigeks ka vastused, kuhu on lisatud vaid üks õige vastusevariant. Valed vastused on: vaatad EsTer-ist (haigla infosüsteem), vaatad tööajatabelist ja palud personalispetsialistil vaadata ViroSoftist (personali tarkvara).

Küsimusele vastas õigesti, märkides ära mõlemad vastusevariandid, 81 inimest (17,5%). 318 inimest (68,5%) küsiks kolleegilt või sünnipäevalapselt ja 10 inimest (2,2%) otsiks informatsiooni internetist. Seega küsimusele vastasid kokku õigesti 409 inimest (88,2%).

Ametikoha liikide lõikes vastati järgnevalt: 28 arsti, (24,6%), 16 õde (14,0%), kuus inimest muu med. personali hulgast (12,8%) ja 31 inimest mittemed. personali hulgast (24,4%) vastasid küsimusele õigesti, märkides ära mõlemad õiged vastused. 70 arsti (61,4%), 117 õde (78,5%), 31 inimest muu med. personali hulgast (66,0%) ja 81 inimest mittemed. personali hulgast (63,8%) küsiks kolleegidelt või sünnipäevalapselt tema vanust ja neli arsti (3,5%), üks õde (0,7%), kolm

inimest muu med. personali hulgast (6,4%) ja kaks inimest mittemed. personali hulgast (1,6%) otsiksid andmeid internetist. Seega kokku vastas õigesti 102 arsti (89,5%), 134 õde (90,0%), 40 inimest muu med. personali hulgast (85,1%) ja 114 inimest mittemed. personali hulgast (89,8%). Joonisel 14. on kuvatud kõikidele vastusevariantidele vastamise korrad organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

Joonis 14. Küsimus 12 – kolleegil on sünnipäev ja sind huvitab kui vanaks ta saab. Kust saad sellekohast infot

Allikas: autori koostatud

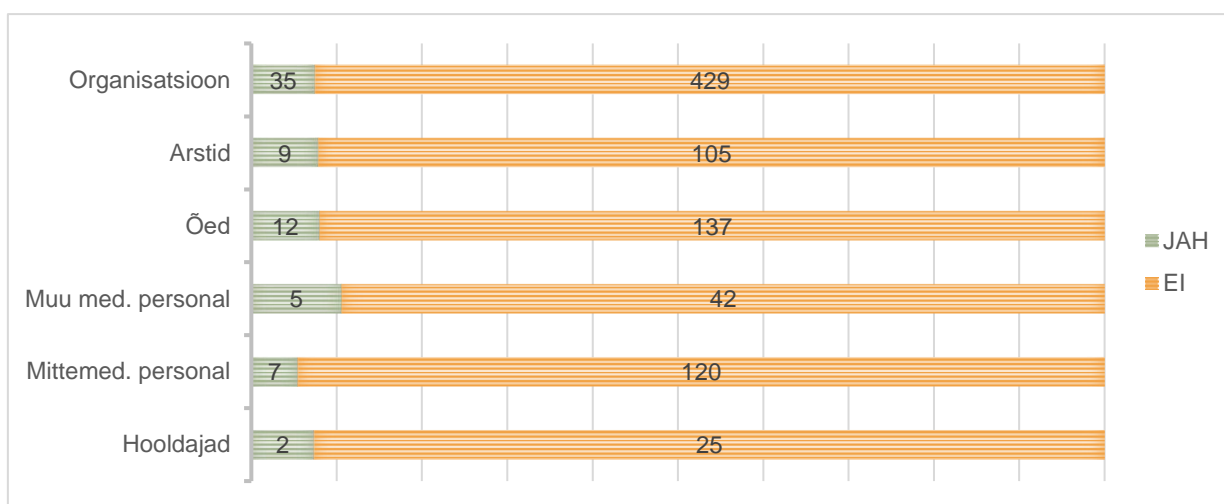
2.4.13 Lähedase terviseandmete vaatamine EsTer-is

Küsimus, kas Regionaalhaigla töötajad võivad haigla infosüsteemis EsTer vaadata oma lähedase asemel terviseandmeid, võimaldab autoril analüüsida töötajate teadlikkust andmesubjekti õiguste osas. Tegemist on kontroll küsimusega, mille tulemusi autor võrdleb küsimusega, kus käsitleti andmesubjekti õigusi (sama küsimus on vastusevariandina kirja). Küsimusele vastas õigesti 429 inimest (92,5%), valides vastuseks „EI“ ja valesti 35 inimest (7,5%), valides vastuseks „JAH“.

Ametikoha liikide lõikes vastati järgnevalt: 105 arsti (92,1%), 137 õde (91,9%), 42 inimest (89,4%) muu med. personali hulgast ja 120 inimest (94,5%) mittemed. personali hulgast teab, et neil ei ole õigust vaadata oma lähedase terviseandmeid haigla infosüsteemis. Üheksa arsti (7,9%), 12 õde (8,1%), viis inimest (10,6%) muu med. personali hulgast ja seitse inimest (5,5%) mittemed.

personali hulgast arvab, et neil on õigus oma lähedase terviseandmeid vaadata, kuna tegemist on nende lähedasega.

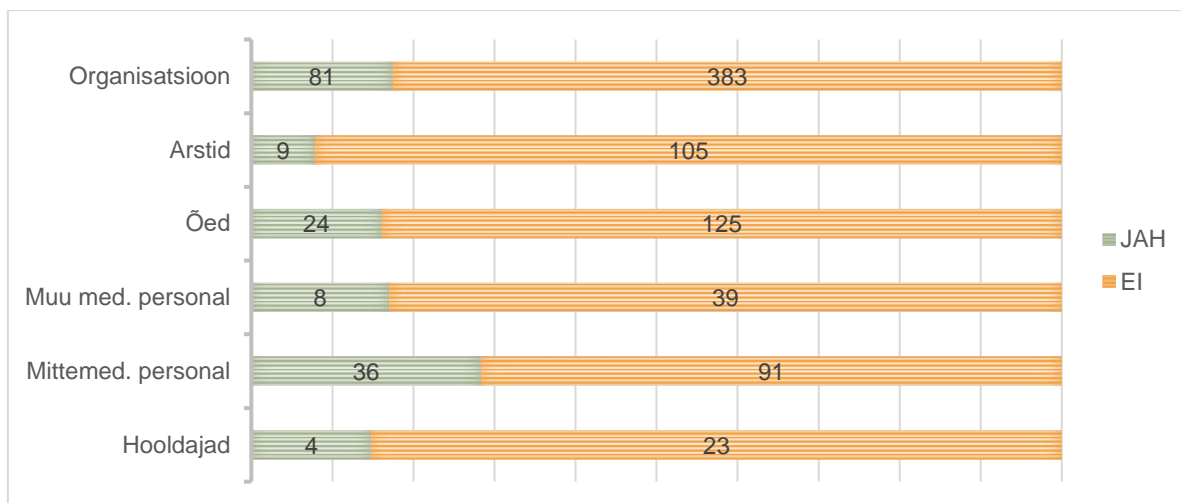
Kontrollküsimuse tulemusel selgus, et 19 inimest (4,1%) vastas küsimusele, mis käsitles andmesubjekti õigusi valesti märkides, et andmesubjektil on õigus vaadata oma lähedase andmeid. Kuid antud küsimusele vastas õigesti, teades, et tal ei ole õigust vaadata oma lähedase terviseandmeid haigla infosüsteemis. Kaheksa inimest (1,7%) valis mõlemal korral vale vastuse. Joonisel 15. on arvuliselt välja toodud küsimusele vastamine organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

Joonis 15. Kas sul on õigus vaadata oma lähedase terviseandmeid EsTer-ist
Allikas: autori koostatud

2.4.14 Andmekaitse koolitusel osalemine

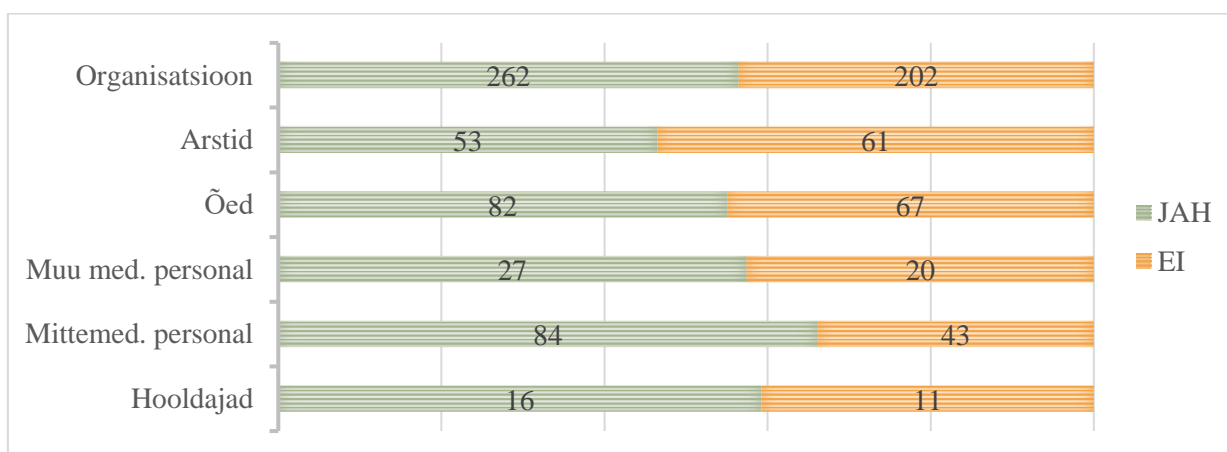
Küsimusega, kas oled käinud haigla poolt korraldataval andmekaitse koolitusel, soovib autor analüüsida, kas koolituse läbinud on teadlikumad andmekaitse osas kui need, kes pole koolitust läbinud. Selgub, et 81 inimest (17,5%) on koolitusel käinud ja 383 inimest (82,5%) mitte. Ametikoha liikide lõikes vastati järgnevalt: koolituse oli läbinud 9 arsti (7,9%), 24 õde (16,1%), 8 inimest muu med. personali hulgast (17,0%) ja 36 inimest mittemed. personali hulgast (28,3%). Koolitusel ei ole käinud 105 arsti (92,1%), 125 õde (83,9%), 39 inimest muu med. personali hulgast (83%) ja 91 inimest mittemed. personali hulgast (71,7%). Joonisel 16. on arvuliselt näha küsimusele vastamine organisatsioonis tervikuna ja ametikoha liikide lõikes.

Joonis 16. Kas oled käinud Regionaalhaigla poolt korraldatud andmekaitse koolitusel
Allikas: autori koostatud

2.4.15 Kas olete saanud piisavalt juhiseid ja informatsiooni isikuandmete töötlemiseks

Selle küsimusega soovis autor teada, kuidas töötajad ise tunnetavad, kas nad on saanud piisavalt juhiseid ja informatsiooni isikuandmete töötlemiseks. Lisaks analüüsib autor, kas koolitusel osalenute ja mitteosalenute vahel on vastamise osas erinevusi. 262 inimest (56,5%) vastanutest tunneb, et nad on saanud informatsiooni ja juhiseid piisavalt isikuandmete töötlemiseks ning 202 inimest (43,5%) leiab, et vajaksid veel informatsiooni ja juhiseid. Joonisel 17. on arvuliselt näha küsimusele vastamine organisatsioonis tervikuna ja ametikohaliikide lõikes.

Joonis 17. Kas olete saanud piisavalt juhiseid ja informatsiooni isikuandmete töötlemiseks
Allikas: autori koostatud

2.5. Järeldused ja ettepanekud

Läbiviidud uuringutulemuste põhjal teeb autor järgnevad järeldused. Teoreetiliste teadmiste osas oli organisatsioonis kõrge teadlikkus eriliiki isikuandmete ja andmesubjekti õiguste osas, vastavalt 74,6% ja 61,9%, mis on autori hinnangul ka oodatav tulemus, kuna haigla personal puutub kokku igapäevaselt terviseandmetega. Madal teadlikkus oli küsimustes mis on isikuandmed (18,5%), mis on andmekaitse eesmärk (26,1%), isikuandmete töötlemise toimingud (42,0%), isikuandmete töötlemise põhimõtted (19%) ja isikuandmete töötlemise alused (13,6%). Autori hinnangul vajavad selgitamist mõisted: füüsiline ja juriidiline isik, kuna küsitlustulemuste põhjal võib järeldada, et vastajad ei tee neil mõistetel vahet. Ametikoha liikide lõikes oli teoreetiliste teadmiste osas kõige teadlikumad arstid ja mittemeditsiiniline personal ning vähem teadlikumad õed.

Autori arvates on mõnevõrra üllatav, et Regionaalhaigla töötajate teadlikkus andmekaitse teoreetilises osas on madal, kuid igapäevatoos käitatakse õigesti ning teatakse õigeid vastuseid. Küsimuste osas, mis puudutasid andmekaitset Regionaalhaiglas oli töötajate teadlikkus väga kõrge. Töötajad hindavad nii patsientide kui ka endi andmete kaitstust organisatsioonis heaks ning teavad, kes vastutab haiglas andmekaitse turvalisuse eest (81,5%). Samuti on nad teadlikud, kuidas käituda, kui mõni asutus esitab päringu (94,4%). Lisaks ei kuritarvita haigla töötajad infosüsteemidest kättesaadavat informatsiooni (88,2%). Rohkem käsitlemist vajab andmete väljastamine patsientidele, selle teadlikkus oli keskmine (48,3%). Ametikoha liikide lõikes ei ole võimalik tuua välja üldistatult, millisel ametikohal oli teadlikkus suurem või väiksem, kuna see oli hajuv. Kuid huvitava faktina võib välja tuua, et kõige enam oli teadlik mittemeditsiiniline personal selles osas, kuidas väljastatakse andmeid patsientidele.

Teoreetiliste teadmiste osas olid koolituse läbinud töötajad teadlikumad järgmistes küsimustes: mis on isikuandmed, eriliiki isikuandmed, mis on andmekaitse eesmärk ja mis on isikuandmete töötlemise põhimõtted. Kuid vähem teadlikumad küsimustes: mis on isikuandmete töötlemise alused ja andmesubjekti õigused. Vale vastus esines vaid ühel korral. Seevastu koolitusel mitteosalenute hulgas esines teoreetilisi teadmisi puudutavates küsimustes vale vastus pea kõikides küsimustes ning teadlikumad oldi vaid isikuandmete töötlemise aluste ja andmesubjekti õiguste osas.

Küsimuste osas, mis puudutasid andmekaitset Regionaalhaiglas selgus, et nii koolitusel osalenud kui ka mitteosalenud töötajad vastasid küsimustele üsna võrdselt. Suurim erinevus esines vaid küsimuses, mis puudutas andmete väljastamist patsientidele, selle küsimuse teadlikkus oli madal koolitusel mitteosalenud töötajatel.

Koolituse läbinud inimestest 82,7% tunneb, et on saanud piisavalt informatsiooni isikuandmete töötlemiseks ja 17,3 % et mitte. Koolitusel mitteosalenutest 50,9% tunnetab, et informatsioon on olnud piisav, et isikuandmeid õiguspäraselt töödelda ning 49,1% leiab, et vajavad rohkem informatsiooni ja juhiseid. Sellest võib järelda, et andmekaitsealased koolitused on olnud tõhusad ning nendega tuleks jätkata, kuid kaasata tuleks rohkem töötajaid.

Tuginedes uuringutulemustele ja vastajate ettepanekutele teeb autor Regionaalhaigla andmekaitse spetsialistile ja juhtkonnale järgmised ettepanekud:

- koolitada Regionaalhaigla töötajaid andmekaitseteemadel. Kuna tegemist on organisatsiooniga, kus isikuandmeid töödeldakse suures mahus, siis koolitus peaks olema kohustuslik igale töötajale;
- koolitustel siduda teoreetiline osa praktikaga, et töötajatel tekiks parem seos teoreetiliste teadmiste ja igapäevatöö vahel;
- koolitustel käsitleda järgnevaid teemasid:
 - o personali poolsed tööalased vead, praktilised kaasused;
 - o informatsiooni edastamine kolmandatele isikutele, sh välisriikidesse;
 - o patsientide nõustamine telefoni teel, sh suhtlus lähedastega;
 - o andmekaitse rakendamine igapäevatöös;
 - o mida saab teha töötaja ise, et kaitsta oma andmeid;
 - o isikuandmete töötlemine õppetöö raames, millised on piirangud;
 - o IT-live vigade parandamine vs isikuandmed;
 - o koolitused võiksid puudutada ka andmekaitse ajalugu (huvitavamad faktid), et töötajatel tekiks huvi ja parem arusaam andmekaitse kujunemisest ning olulisusest.
- muudatustest ja uuendustest, mis puudutavad andmekaitset, rääkida haigla infotundides;
- aasta pärast teha samalaadne uuring, et näha kas on muudatusi;
- töötada välja infovoldik töötajatele, mis oleks käepärast kasutada igal töötajal ning sisaldaks kõige olulisemat informatsiooni;

- töökorralduslike vahenditega takistada kolmandatele isikutele juurdepääs haigla infosüsteemidele, nt arvuti ekraanidele kaitsekiled, EsTer'ist automaatne väljalogimine ja piirata andetele juurdepääs (st, et nähtav oleks vaid aktiivne haigusjuht, vajadusel saab vajaminevale informatsioonile juurdepääsu taotleda IT-lt).

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärkideks oli kaardistada Regionaalhaigla töötajate teadlikkus andmekaitsest ja isikuandmete töötlemisest ning välja selgitada Regionaalhaigla töötajate koolitusvajadus andmekaitseteel. Eesmärkide saavutamiseks viis autor läbi ankeetküsitluse Regionaalhaigla ühe seitsmenda töötajaga. Küsimustikule vastamisaktiivsus oli üsna kõrge (77,2%), kokku vastas 464 inimest, mis võimaldas teha järeldusi organisatsioonis tervikuna.

Uuringutulemustest selgus, et Regionaalhaigla töötajate teadlikkus andmekaitsest teoreetilises osas on madal, kuid igapäevatööd puudutavates küsimustes ollakse teadlikud ning intuiitselt käitatakse õigesti. Madal teadlikkus oli järgmistes teoreetilist osa puudutavates küsimustes: mis on isikuandmed - õigesti vastas vaid 18,5% vastajatest, mis on andmekaitse eesmärk – õigesti vastas 26,1% vastajatest, isikuandmete töötlemise kõiki toiminguid teadis 42,0% vastajatest, isikuandmete töötlemise kõik põhimõtted tundis ära 19,0% vastajatest ja isikuandmete töötlemise alused 13,6%. Kõrge oli teadlikus eriliiki isikuandmete ja andmesubjekti õiguste osas, vastavalt 74,6% ja 61,9%. Ametikoha liikide lõikes olid teoreetiliste teadmiste osas kõige teadlikumad arstid ja mittemeditsiiniline personal ning vähem teadlikumad õed.

Küsimuste osas, mis puudutasid andmekaitset Regionaalhaiglas oli töötajate teadlikkus väga kõrge. Töötajad hindavad nii patsientide kui ka endi andmete kaitset organisatsioonis heaks ning teavad, kes vastutab haiglas andmekaitse turvalisuse eest. Samuti on nad teadlikud, kuidas käituda, kui mõni asutus esitab päringu. Lisaks ei kuritarvita haigla töötajad infosüsteemidest kättesaadavat informatsiooni. Rohkem käsitlemist vajab andmete väljastamine patsientidele, selle teadlikkus oli keskmine (48,3%). Ametikoha liikide lõikes ei ole võimalik tuua välja üldstatult, millisel ametikohal oli teadlikkus suurem või väiksem, kuna see oli hajuv.

Kuna koolituse läbinud töötajad olid teoreetilistes küsimustes teadlikumad, siis võib järeldada, et andmekaitsealased koolitused tõstavad töötajate teadlikust andmekaitsest ning koolitustega tuleb Regionaalhaiglas jätkata. Töö autor leiab, et Regionaalhaigla andmekaitsealased koolitused peaksid olema kohustuslikud, kuna haigla töötleb eriliiki isikuandmeid ulatuslikus koguses.

Küsitlustulemuste analüüsi alusel tegi autor Regionaalhaigla andmekaitespetsialistile ja juhtkonnale seitse ettepanekut Regionaalhaigla töötajate teadlikkuse tõstmiseks andmekaitse teemadel.

Teemasid, kuidas andmekaitset käsitleda on palju ning töö autor on valmis teemat ka edasi uurima. Bakalaureusetöö võimaliku edasiarendusena võiks uurida andmekaitset töösuhetes, seda põhjusel, et töötajad on autori hinnangul nõrgemas positsioonis kui tööandja.

SUMMARY

DATA PROTECTION AND PEOPLE'S AWARENESS OF DATA PROTECTION BASED ON THE EXAMPLE OF THE NORTH ESTONIA MEDICAL CENTRE

Laivi Uuetoa

Rapid technological development has brought along several problems in the field of data protection. Data sharing and collection on the global level has significantly expanded and more and more people are making their personal data public. The aim of the Bachelor's thesis is to map the awareness of data protection and processing personal data among the employees in the North Estonia Medical Centre and establish the need for further training in the area of data protection among the employees of the North Estonia Medical Centre. To achieve the goals the author has conducted a questionnaire including every seventh employee in the North Estonia Medical Centre. The frequency of responding to the questionnaire was rather high (77.2%), altogether 464 people responded to the questionnaire.

In order to achieve the goal, the author of the paper has established research tasks as follows:

- to give an overview of the principles of data protection, the reform of data protection, the processing of personal data and the principles of processing personal data;
- to compile and conduct a questionnaire in the North Estonia Medical Centre involving employees in different positions;
- to map the employees' awareness of data protection among the personnel of the North Estonia Medical Centre;
- to collect feedback, in which fields of data protection the employees of the North Estonia Medical Centre want additional information;
- to contribute to the compilation of training materials concerning data protection based on data analysis.

The author has prepared a web-based questionnaire in the *Google Form* environment. The period for providing answers was from 25.02.2019 to 11.03.2019. For the first time the author sent out the questionnaire on February 25 and a reminder on March 4. The questionnaire consists of 15

closed questions, which had a selection of answers to be responded to as a right or several right answers and of two open questions. All closed questions had several answer variants, excluding questions by which the author wanted to find out how respondents value data protection in the Regional hospital on a 5-point scale, from the aspect of the employee and the patient, and in case of NO and Yes answers. The received answers were entered in the worksheets of Microsoft Excel by which the author analysed the results.

The received research results demonstrate that in the theoretical part of the paper the awareness of data protection among the employees of the North Estonia Medical Centre was low, but issues concerning every day work were well-known and the employees intuitively behaved correctly. Some theoretical topics like: what is personal data, the goal of data protection, the principles and basis of the data processing procedure and how should data be issued to patients should be discussed more thoroughly.

Based on the results of the questionnaire the author has presented seven six recommendations to the data protection specialists and the management of the North Estonia Medical Centre to increase the awareness of data protection topics among the employees of the North Estonia Medical Centre.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Andmekaitse Inspeksioon. (2018). *Isikuandmete töötaja üldjuhend*. Kättesaadav: https://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/2018.05.31_andmetootleja_uldjuhend.pdf, 15. veebruar 2019
- Andmekaitse Inspeksioon. (2018). *Mis on isikuandmed?* Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/mis-isikuandmed>, 4. märts 2019
- Andmekaitse Inspeksioon. (2019). *Aastaettekanded*. Kättesaadav: <https://www.aki.ee/et/inspeksioon/aastaettekanded>, 5. mai 2019
- Andmekaitse Inspeksioon. (2019). *Euroopa andmekaitse reform*. Kättesaadav: <https://www.aki.ee/et/eraelu-kaitse/euroopa-andmekaitse-reform>, 4. mai 2019
- Andmekaitse Inspeksioon. (2019). *Inspeksioon*. Kättesaadav: <https://www.aki.ee/et/inspeksioon>, 4. märts 2019
- Article 29 Working Party. (2016). *Guidelines on the right to data portability*. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/newsroom/article29/item-detail.cfm?item_id=611233, 7. aprill 2019
- L. D. Brandeis, S. D. Warren (1890). The right to privacy. *Harvard Law Review*, 04, 193–220. Kättesaadav: <http://links.jstor.org/sici?sici=0017-811X%2818901215%294%3A5%3C193%3ATRTP%3E2.0.CO%3B2-C%0Ahttp://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11660962>
- Council Of Europe. (1981). *Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data*. Kättesaadav: <https://rm.coe.int/1680078b37>, 7. aprill 2019,
- Eesti Keele Instituut. (2019). *Andmed*. Kättesaadav: <https://sonaveeb.ee/search/est-est/detail/andmed/1>, 12. märts 2019
- Euroopa Liidu Teataja. (1995). *Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ*. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=CELEX%3A31995L0046>, 7. aprill 2019
- Euroopa Liidu Teataja. (2010). *Euroopa Liidu põhiõiguste harta (2010/C83/02)*. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:et:PDF>, 14. märts 2019
- Euroopa Liidu Teataja. (2016). *Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2016/679*. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=ET>

- Euroopa Ülemkogu ja Euroopa Liidu Nõukogu. (2019). *Andmekaitse reform*. Kättesaadav: <https://www.consilium.europa.eu/et/policies/data-protection-reform/>, 5. mai 2019
- European Parliament. (2016). *Data protection reform - Parliament approves new rules fit for the digital era*. Kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/priorities/data-protection/20160407IPR21776/data-protection-reform-parliament-approves-new-rules-fit-for-the-digital-era>, 9. aprill 2019
- Holvast, J. (2007). History of privacy. *The History of Information Security*, 737–769. Kättesaadav: <https://doi.org/10.1016/B978-044451608-4/50028-6>
- Lukacs, A. (2017). What Is Privacy? The history and definition of privacy. *University of Szeged*, 256–265. Kättesaadav: <https://doi.org/3188699>
- Mari Männiko. (2011). *Õigus privaatsusele ja andmekaitse*. Tallinn: Kirjastus Juura
- Maria Nicole Cleis; Oliver Diggelmann. (2014). How the right to privacy became a human right. *Human Rights Law Review*, 14(3), 441–458. Kättesaadav: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngu014>
- Nyman Metcalf, K. (2019). *Privaatsusõigus inimõigusena ja igapäevatehnoloogiad*. Kättesaadav: <https://www.humanrightsestonia.ee/wp/wp-content/uploads/2014/11/EST-Uuringu-V-osa-Privaatõiguse-ja-andmekaitse-õiguslikud-aspektid.pdf>
- Peep, V. (2019). *Kuidas toimida uues andmekaitseõiguses?* Kättesaadav: https://www.aki.ee/et/soovitused_maaruseks_valmistumisel, 9. aprill 2019
- Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. RT II 1994, 10, 11 Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/23982>
- Isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon. RT II, 1, 1, 3. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/78300>
- Isikuandmete kaitse seadus. RT I, 04.01.2019, 14. Kättesaadav: https://www.riigiteataja.ee/akt/104012019011_2
- SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla. (2019). *Haiglast*. Kättesaadav: <https://www.regionaalhaigla.ee/et/haiglast>, 26. veebruar 2019
- SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla. (2019). *Isikuandmete töötlemine*. Kättesaadav: <https://www.regionaalhaigla.ee/et/isikuandmete-tootlemine>, 12. märts 2019
- Salumaa, K. (2018). Andmesubjekti õigused uue isikuandmete kaitse üldmääruse foonil. *Juridica*, 83–93
- Tupay, P. K. (2016). Õigusest eraelule kuni andmekaitse üldmääruseni ehk tundmatu õigus isikuandmete kaitsele. *Juridica*, No.4, 227–240

United Nations. (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. Kättesaadav:
https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf

Zanfir, G. (2012). The right to Data portability in the context of the EU data protection reform.
International Data Privacy Law, 2(3), 149–162. <https://doi.org/10.1093/idpl/ips009>

LISAD

Lisa 1. Küsimustiku kaaskiri

Olen Regionaalhaigla juhatuse assistent ning õpin Tallinna Tehnikaülikoolis halduskorralduse erialal. Kirjutan lõputööd teemal „Andmekaitse ja töötajate teadlikkus andmekaitsest SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla näitel“. Olen tänulik, kui leiate võimaluse vastata küsimustikule, mis uurib Regionaalhaigla töötajate teadlikkust andmekaitsest. Küsimustik koosneb 17 küsimusest, millele vastamiseks kulub kuni 10 minutit. Kõik küsimustikule vastanud isikud on anonüümsed ning andmed esitatakse üldistatud kujul. Küsimustikule vastates aitate kaasa minu bakalaureusetöö valmimisele ja Regionaalhaigla andmekaitseteemaliste koolitusmaterjalide koostamisele.

Ootan Teie vastuseid hiljemalt 11.03.2019

Kui Teil on täiendavaid küsimusi või ideid, siis võtke minuga ühendust laiviuetoa@gmail.com

Laivi Uetoa

Juhatuses assistent/TalTech halduskorralduse üliõpilane

Lisa 2. Küsimustik

I OSA Üldandmed

Sugu

- mees
- naine

Vanus

- 18 – 25
- 26 – 35
- 36 – 45
- 46 – 55
- 56 – 65
- 66+

Amet

- arst
- õde
- hooldaja
- mittemeditsiiniline personal
- muu meditsiiniline personal

II OSA – Andmekaitse

1. Isikuandmed on

- nimi
- isikukood
- asukohateave
- andmed, mille abil on võimalik juriidilist isikut tuvastada
- andmed, mille abil on võimalik füüsilist isikut tuvastada

2. Eriliiki isikuandmed on

- kontaktandmed
- terviseandmed
- pangakontonumber
- elukoha aadress

Lisa 2. järg

3. Mis on andmekaitse eesmärk

- kaitsta andmesubjekti õigust privaatsusele
- kaitsta füüsilist isikut isikuandmete töötlemisel
- kaitsta juriidilist isikut isikuandmete töötlemisel

4. Isikuandmete töötlemine on ...

- isikuandmete lugemine, kogumine ja korrastamine
- isikuandmetele juurdepääsu tagamine
- isikuandmete kustutamine või hävitamine
- isikuandmete edastamine
- isikuandmete kohta päringute tegemine

5. Isikuandmete töötlemise peamised põhimõtted

- seaduslikkus
- eesmärgipärasus
- minimaalsus
- andmekvaliteet
- säilitamistähtaeg
- turvalisus
- vastutus ja läbipaistvus

6. Isikuandmete töötlemise alused

- andmesubjekti nõusolek
- tööandja nõusolek
- leping
- juriidiline kohustus

7. Andmesubjekti õigused

- õigus nõuda ebaõigete isikuandmete parandamist
- õigus vaadata oma lähedase andmeid
- õigus saada enda kohta käivaid isikuandmeid
- ebaseaduslikul töötlemisel võib nõuda andmete kustutamist või sulgemist
- õiguste rikkumisel võib andmesubjekt pöörduda Andmekaitse Inspektsiooni või kohtusse

Lisa 2. Järg

III OSA – Andmekaitse Regionaalhaiglas

8. Kuidas hindate andmekaitset Regionaalhaiglas

a. Kui hästi on Regionaalhaiglas kaitstud patsientide andmed

Väga halvasti 1 2 3 4 5 väga hästi

b. Kui hästi on Regionaalhaiglas kaitstud töötajate andmed

Väga halvasti 1 2 3 4 5 väga hästi

9. Kes vastutavad Regionaalhaiglas andmekaitse turvalisuse eest?

- juhatuse esimees/juhatuselised
- kliinikute/keskuste juhatajad
- teenistuste/talituste juhatajad
- andmekaitsepetsialist
- kõik töötajad organisatsioonis

10. Helistab patsient, kes soovib enda haigusloo väljavõtet, kuidas käitud?

- väljastad soovitud haigusloo patsiendi poolt soovitud viisil
- soovivad patsiendil pöörduda kantseleisse
- soovivad patsiendil kontakteeruda raviarstiga
- soovivad allkirjastatud taotluse esitamist

11. Politsei, kohus või advokaadibüroo on teinud e-kirjaga päringu väljastada patsiendi terviseandmed, kuidas käitud.

- väldid kirja, kuna see ei puuduta sind
- edastad kirja kantseleisse/sekretärile registreerimiseks/menetlemiseks
- vastad päringule e-kirja teel

12. Kolleegil on sünnipäev ja sind huvitab kui vanaks ta saab. Kust saad sellekohast infot?

- vaatad EsTer-ist
- küsid kolleegidelt või sünnipäevalapselt
- vaatad tööajatabelist
- otsid internetist
- palud personalispetsialistil vaadata ViroSoftist

Lisa 2. Järg

13. Kas sul on õigus vaadata oma lähedase terviseandmeid EsTer-ist

- jah, kuna tegemist on sinu lähedasega
- ei

14. Kas oled käinud Regionaalhaigla poolt korraldatud andmekaitse koolitusel?

- Jah
- Ei

15. Kas olete saanud piisavalt juhiseid ja informatsiooni isikuandmete töötlemiseks?

- Jah
- Ei

16. Millistel andmekaitsealastel teemadel soovite saada täiendavat infot, juhiseid?

17. Teie ettepanekud andmekaitse parandamiseks

Täna, et leidsite aega vastata küsimustele!